

VIKTOR STOILOV, NAKLADATELSTVÍ TORST
A FOTOGRAFIE

Bakalářská práce Renata Štěpařová

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta

Opava 2010

**VIKTOR STOILOV,
NAKLADATELSTVÍ TORST
A FOTOGRAFIE**

**VIKTOR STOILOV,
TORST PUBLISHING AND PHOTOGRAPHY**

Obor: Tvůrčí fotografie

Vedoucí práce: Odb. as. Mgr. MgA. Tomáš Pospěch

Oponent: RNDr. Petr Velkoborský, CSc.

Renata Štěpařová

**Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta
Institut tvůrčí fotografie**

ABSTRAKT
ABSTRACT

ABSTRAKT

Mezi nakladatelství, která si našla v oboru stabilní pozici, mají jasnou filozofii a jsou vyprofilována, patří nepochybně Torst.

Ve své práci chci nastínit příběh Viktora Stoilova, zmapovat okolnosti, které určovaly jeho cestu k založení významného českého porevolučního vydavatelství.

Nebudu analyzovat veškeré fotografické publikace vydané v produkci Torstu. Zaměřím se především na dnes již více než třicetisvazkovou edici FotoTorst, knihy Josefa Sudka, Josefa Koudelky a několika dalších českých fotografů.

Klíčová slova: nakladatelství, fotografie, kniha

ABSTRACT

One of the Publishers, well established in this field and having profiled a singular vision, is undoubtedly Torst Publishing.

In my thesis, I am outlining the story of Viktor Stoilov's work, surveying the circumstances, which enabled and determined the genesis of this outstanding Czech post-revolutionary publishing house.

I am not analysing all the photographic publications by Torst, however, I am focusing on the FotoTorst series which has to date introduced more than thirty monographs, books of Josef Sudek, Josef Koudelka and other leading Czech photographers.

Keywords: publishing house, photograph, book

PODKLAD PRO ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Studijní program: Filmové, televizní a fotografické umění a nová média

Obor: Tvůrčí fotografie

Akademický rok: 2009/2010

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA:	OSOBNÍ ČÍSLO:
ŠTĚPAŘOVÁ Renata	Nové Město n. Met., Příbyslav 64	F507270

NÁZEV TÉMATU ČESKY:

Viktor Stoilov, nakladatelství Torst a fotografie

NÁZEV TÉMATU ANGLICKY:

Viktor Stoilov, Torst Publishing and Photography

VEDOUcí PRÁCE:

MgA. Mgr. Tomáš POSPĚCH – ITF

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

Fárová, Anna: Josef Sudek
Koudelka, Josef: Invaze 68
Edice FotoTorst, svazky 1–33
Delpire, Robert: Koudelka
studio Najbrt: Život, štěstí, překvapení

Podpis studenta: Datum:

Podpis vedoucího práce: Datum:

**PODĚKOVÁNÍ
PROHLÁŠENÍ**

Děkuji mnohokrát za vedení práce, četné konzultace a cenné připomínky
MgA. Tomáši Pospěchovi.

Moje velké poděkování patří Viktoru Stoilovovi za spoustu času, který dokázal
najít i ve svém náročném pracovním vytížení pro rozhovory o tématu mé práce,
za jeho naprosto výjimečnou ochotu a laskavost.

Ze srdce děkuji i všem dalším vstřícným lidem kolem nakladatelství Torst –
jmenovitě Anně Fárové, Aleši Najbrtovi, Martinu Balcarovi, Robertu V. Novákovi,
Janu Šulcovi a Josefu Mouchovi.

Děkuji i svému manželovi Milošovi, bez jehož pochopení a podpory
by moje práce na této publikaci byla nesrovnatelně těžší.

PROHLAŠUJI,

že jsem práci vypracovala samostatně a použila pouze citovanou literaturu.

Souhlasím,
aby tato práce byla zveřejněna zařazením do knihovny FPF SU v Opavě
a Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a na internetové stránky ITF.

V Opavě dne 26. února 2010

Renata Štěpařová

OBSAH

Úvod	5
Na počátku byly fotografie – Stoilov nakladatel a fotograf	6
V hledáčku Torstu fotografie – vybrané samostatné publikace	16
Josef Sudek	21
Josef Koudelka	29
Edice FotoTorst	37
Všichni ti sympatičtí lidé kolem Torstu	42
Co se stylem v časech bez stylu	48
Soupis fotografických publikací a knih o fotografii nakladatelství Torst v letech 1990 až 2009	51
Obrazová příloha	53
Seznam použité literatury	61
Jmenný rejstřík	63

V současné době je knižní trh denně zahlcován takovým množstvím produkce, že registrovat vše, co vychází, je oříšek i pro většinu knihkupců. Mezi nakladatelství, která si našla v oboru stabilní pozici, mají jasnou filozofii a jsou vyprofilována, patří nepochybně Torst.

Řekneme-li Torst a Viktor Stoilov, můžeme „a“ nahradit rovnítkem. Stoilov nakladatelství v roce 1990 založil a prvních deset let vedl doslova „od kuchyňského stolu“. Jeho vztah k fotografii zásadně formuje podobu nakladatelství. V určitých životních fázích sám fotografuje a vystavuje, pracovně i v soukromí ho ovlivňuje řada osobností výtvarné scény.

Ve své práci chci nastínit příběh Viktora Stoilova, zmapovat okolnosti, které určovaly jeho cestu k založení významného českého porevolučního vydavatelství.

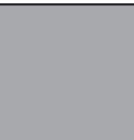
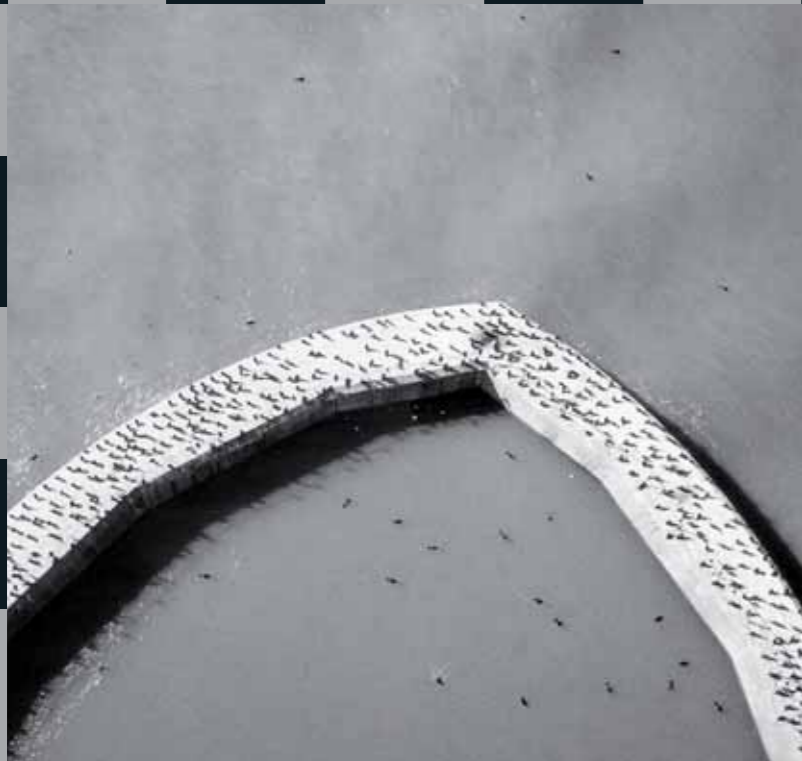
Nebudu analyzovat veškeré fotografické publikace vydané v produkci Torstu. Zaměřím se především na dnes již více než třicetisvazkovou edici FotoTorst, knihy Josefa Sudka, Josefa Koudelky a několika dalších českých fotografů.

Jedna z mých následujících kapitol – „Všichni ti sympatičtí lidé kolem Torstu“ – pojednává o osobnostech, jako jsou Anna Fárová, Aleš Najbrt, Robert V. Novák, Martin Balcar a mnozí další. Komunikace s nimi, v ideálním případě osobní, je pro zpracování daného tématu nezbytná. V prologu ke svým „Portrétům“ Viktor Stoilov uvádí: *„Mohlo to být tak, že jsem ty lidi chtěl poznat osobně a foťák jsem používal jako záminku. Nemohl jsem přece přijít, zazvonit a z ničeho nic si povídat.“*

Může to být tak, že tato diplomová práce je také trošku záminkou.

NA POČÁTKU BYLY FOTOGRAFIE

– Stoilov nakladatel a fotograf

Postaví-li nás někdo před úkol rekonstruovat dětství a dospívání tak renomovaného nakladatele, jakým je Viktor Stoilov, nepochybně nám před očima začnou defilovat stohy knih obklopující kolébku a zástup spisovatelů i dalších umělců, provlávající dětským pokojíkem, zanechávaje v budoucím vydavateli nesmazatelné stopy. A ještě máme jakési tušení, že se tak událo kdesi na exotickém Balkáně.

Ve skutečnosti se Stoilov narodil v Praze (27. 3. 1961), v rodině bulharského lékaře a české zdravotní sestry a nevzpomíná si, že by v prvních letech života něco předznamenávalo jeho budoucí směřování. Zhruba do třetího ročníku na gymnáziu se ani sám nepovažuje za příliš náruživého čtenáře. Přírodovědná větev gymnázia, kamarádi spíše technického zaměření, očekávání rodiny stran synova studia medicíny – to všechno do určité míry ovlivňuje studentovo uchopení života. Někdy ve třetím ročníku dochází ke zlomu. Stoilov objevuje vzrušující kouzlo literatury a o to vášnivěji se na ni vrhá. Dohání, co zameškal. Končí právě sedmdesátá, normalizační léta, takže sehnat a vstřebat samizdatovou literaturu je někdy až neuvěřitelně komplikovaný a dobrodružný proces.

Zhruba v téže době se cesta Viktora Stoilova poprvé vážněji potkává s fotografií. Sám vytváří první snímky a poznává osobnosti, které ho v této oblasti nemálo ovlivní.

V roce 1978 dostává jeho starší bratr Ivan devizový příslib a plánuje výlet do Anglie. Přes inzerát, ve kterém se hledá spolujezdec, poznává Vladimíra Birguse¹⁾ a skutečně společně odjíždějí. Když o něco později využívá možnost navštívit Anglii, Francii a Holandsko Viktor, je právě od Birguse vyzbrojen důležitými adresami a řadou tipů na nejzajímavější galerie či výstavy. Přátelská informační síť, spleť a důkladná, vynahrazuje v čase okleštěném cenzurou absenci žádoucích zpráv v oficiálních médiích a v povolené literatuře.

Na pracovišti svého bratra – v družstvu „Fotografia“ v Panské ulici, se Stoilov seznamuje s Karlem Cudlínem, přes nějž dále poznává například Vojtu Dukátu, Tomáše Nováka a mnohé další. Na Nováka Stoilov vzpomíná jako na nesmírně charismatického člověka, jehož fotografie i způsob, jakým dovedl o „kumštu“ mluvit, pro něj mnoho znamenaly. Bohužel, po revoluci Novák nezvládl těžkou osobní situaci, ocitá se v podstatě na ulici a tragicky umírá. Dnes jsou jeho osobnost a tvorba téměř neznámé. V družstvu působí ve stejné době také Gabina Fárová.

Později se mnozí z tohoto okruhu potkávají na lidové konzervatoři – legendární Šmokově „školičce“, kde zájem Stoilova o fotografii dostává teoretický základ a rámec.

*Z prvních fotografických prací
Viktora Stoilova.
Anglie – konec 70. let.*

*Poznali se ještě před revolucí ...
Nyní jsou Vojta Dukát (vlevo)
s Viktorem Stoilovem jen pár
centimetrů od „plácnutí si“ na
vydání Dukátovy monografie.
Už asi patnáct let ...
Foto: Karel Cudlín*

Na gymnáziu na Proseku maturuje roku 1979. Poté, co se neúspěšně hlásí na medicínu, nastupuje do nultého ročníku. Na 3. interně a 2. chirurgii fakultní nemocnice si postupně vyjasňuje své cíle a odchází pracovat do skladu knih Klementina. Pokouší se o přijetí na filozofii a nakonec zakotví na etnografii a folkloristice Univerzity Karlovy. Zde studuje u Jaroslava Šťastného i fotografii jako jednu z metod terénního výzkumu. Cílem hodin je především zvládnutí techniky. Po smrti Šťastného tento předmět dokonce po určitý čas Stoilov sám, coby odborný asistent, vyučuje. V roce 1986 absolvuje práci „Změny způsobu života malé etnické skupiny slovenských reemigrantů z Maďarska v obci Olovi“.

Lásky Viktora Stoilova k literatuře a k fotografii se protnou koncem osmdesátých let, kdy začíná spontánně fotografovat indexové spisovatele a další osobnosti kulturní scény. Při četbě samizdatových knih ho provokuje absence tváří autorů, jejichž myšlenky nadšeně vstřebává, a jak sám přiznává, touží je osobně potkat. Na pomoc si bere fotoaparát – „jako záminku“, podotýká s lehkou nadsázkou. Prvními portrétovanými jsou Dominik Tataraka a Václav Havel. Tatarakovy portréty (vzniklo jich kolem stovky) působí velmi emotivně až expresivně. Stoilov se setkává se spisovatelem vícekrát, naposledy je i s fotoaparátem účasten jeho pohřbu. Tuto událost zachycuje Lenka Procházková v samizdatové povídce „Jak jsme pohřbívali Mistra Dominika“. „Viktorku, usmála se na něj do zrcátka, vy mluvíte málo, ale co slovo, to perla,“ glosuje literární postava Evy (ztvárňující Evu³) schopnost literární postavy Viktora (ztvárňujícího Viktora) vystihnout podstatu. Také Procházková²) je na spoustě záběrů této éry. Dnes vzpomíná: „Býval to tenkrát takový plachý kluk, který ve společnosti seděl v rohu a moc nemluvil. O to víc fotil.“

Jedno setkání plodí druhé, fotograf zcela přirozeně získává nové a nové adresy, bílá místa v soukromém albu indexových literátů se zaplňují. „Byla to v určitém smyslu nejúžasnější doba... Všichni měli čas. Všichni měli radost, že někdo čte jejich knihy,“ vzpomíná dnes Viktor Stoilov.

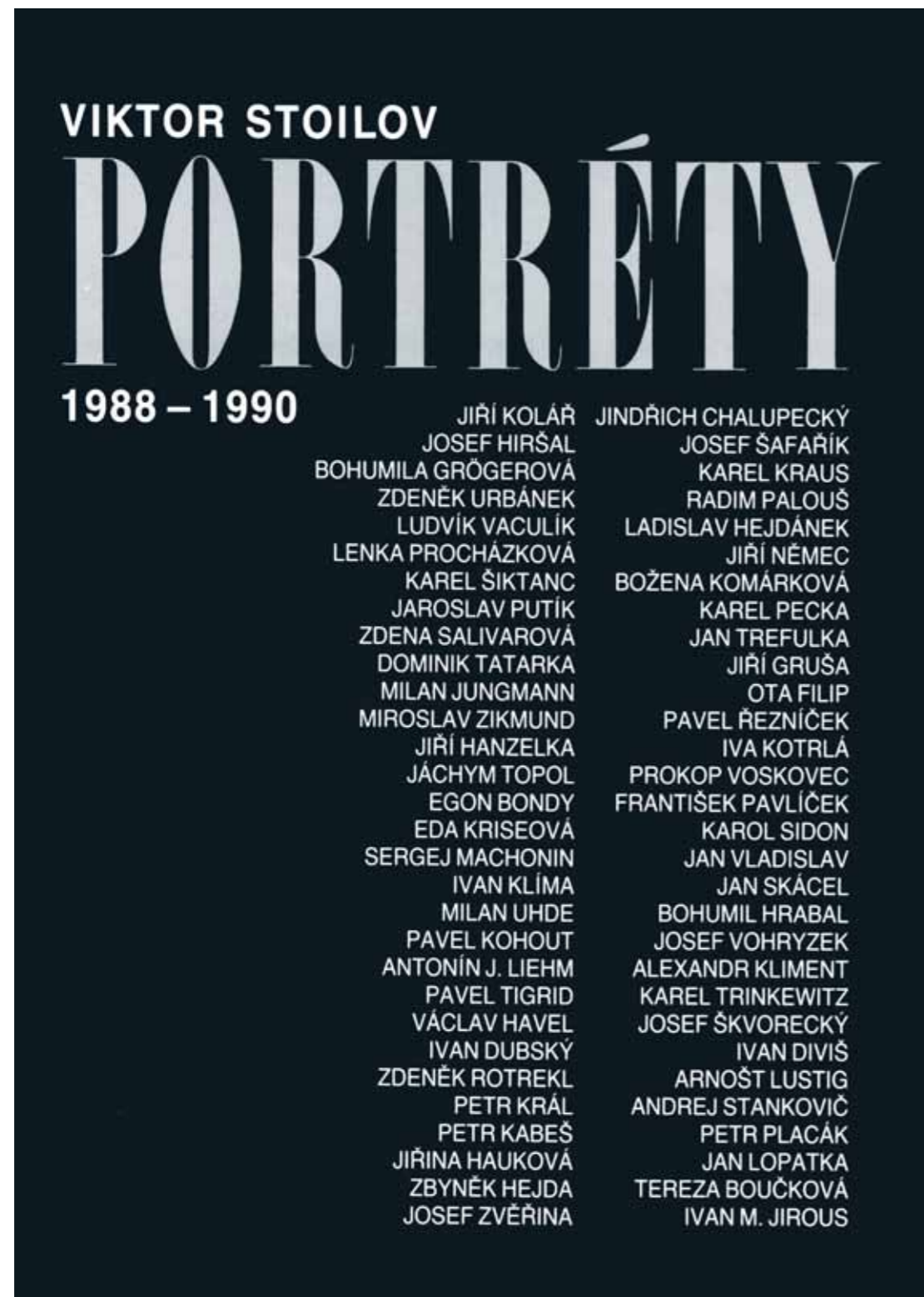
Viktor Stoilov a Dominik Tataraka si (nejen) v roce 1985 rozuměli. Na fotografii kdosi Stoilovovi domaloval upíří zuby a na okraj připsal „Upír z Ferratu“.

*Inu, torst znamená ve švédštině žízeň!
Foto: archiv Torst*

Portrét Dominika Tataraky od Viktora Stoilova, 1988.

Obálka první publikace nakladatelství Torst.

V průběhu let 1988–1990 vznikne soubor fotografií desítek spisovatelů. Jde o portréty v podstatě civilní, ne příliš aranžované, velmi autentické a upřímné. Můžeme z nich číst vztah fotografa s fotografovaným – nepředstíraný zájem a otevřenou vstřícnost. S odstupem času cyklus také náznakem vypovídá o zvláštní, zhuštěné atmosféře doby, kdy se „časy měnily“.

Stoilov logicky chce své Portréty představit veřejnosti. Nakladatelství však obchází bezúspěšně a odkudsi se vynořuje nápad vydat si knihu sám. Rok 1990 přejí novým začátkům. Rodící se porevoluční společnost postupně vytváří svobodný knižní trh a pořád ještě je na něm dost místa. Stoilovova tehdejší manželka Zora vymýšlí název Torst. Stačí spojit tři poslední písmena křestního jména s prvními dvěma písmeny příjmení. Prosté a přitom skvělé. Slovo, jakoby vypůjčené z dávných mýtů, zaklínadlo, skrývající tajemství. Pro praktiky – krátké, zvučné, dobře zapamatovatelné. Opravdu škoda nebyť nakladatelem, skrývali jméno tak působivé slovo! Hledače dalších skrytých významů by mohlo uspokojit, že ve švédštině znamená torst (ovšem s přeškrtnutým o) žízeň. Symbolické!

Návazně vyvstává potřeba vytvořit logo – dát názvu nějakou grafickou podobu. Stoilov je v kamarádkém kontaktu s Robertem V. Novákem. Znají se z dřívější doby – z koncertů a akcí především kolem legendární Chmelnice, kde se za normalizace „všichni“ potkávali. Během vojny si na čas mizí z očí, znovu se potkávají o takzvaném Palachově týdnu.

„Zapadnul jsem pod auto schovat se před vodním dělem a tam už se krčil mokrý Stoilov. Potom jsme se zase vídali častěji a po revoluci začali něco dělat,“ vybavuje si Novák.

Robert V. Novák je vyučeným litografem s praxí technického redaktora a reprofotografa. Sám svou tehdejší roli glosuje slovy: „Já jsem grafický design nestudoval. Do roku 1990 jsem dělal v tiskárně, všechno jsem viděl z technologické stránky. Z kamarádů se po revoluci stali nakladatelé a ředitelé divadel... Všichni potřebovali něco vyřešit do tisku. O grafické stránce se nemluvilo, moc se to neřešilo...“ Novák se Stoilovem se scházejí v Novákově novém, nedařivém bytě, kde kromě jiného chybí stůl. První nákresy loga tedy vznikají na prkenné, bíle natřené podlaze, kde si v kleče oba přátelé „čmárali na papír“ své představy firemní značky budoucího nakladatelství. V následujících dnech dává Novák logu definitivní podobu.

Palachův týden
objektivem Stoilova, 1989.

Logo nakladatelství
Torst od Roberta
V. Nováka.

Ludvík Vaculík se synem Josefem, Praha 1988.
Z knihy V. Stoilova – Portréty.

Vychází ze čtverce, ve kterém dva malé čtverečky, umístěné ve spodních rozích, odepisují T. Do břevna T je vepsáno slovo TORST. Zpětně se Novák na jedno ze svých prvních typografických dítek dívá značně kriticky: „Dnes bych to udělal jinak, neuměl jsem to. Ale funguje dodnes, je to zvyková záležitost.“

V září roku 1990 tedy vychází první kniha právě vzniklého nakladatelství Torst – Portréty od Viktora Stoilova. Útlý, brožovaný svazek rozměrů 21 krát 29,5 centimetrů představuje šedesát fotografií našich indexových literátů. Úvodního slova se zhostil Bohuslav Blažek⁴⁾. Kniha připomíná rozsahem i formálním pojetím katalog k výstavě. Výstava také proběhne, jako předvoj a vlastně i prvotní impuls k vydání knihy. Vybrané zvětšeniny některých portrétů jsou k vidění nejprve v Galerii Československého spisovatele (bývalá Topičova galerie) na Národní třídě, poté na dalších místech České republiky, například v Písku, Liberci nebo v Táboře. Od 23. do 25. 4. 1993 hostí „Portréty“ České kulturní středisko v Budapešti. Později – v roce 1995 Památník národního písemnictví. Po letech – od 13. května do 7. června 2009 se Stoilovy portréty Tatarky stanou součástí expozice deseti autorů „Vzpomínka na Dominika“ ve Středoevropském domě fotografie v Bratislavě. V článku deníku SMEsk píše Milada Čechová: „Největší fotografií ze Stoilovy série, a možná i z celé výstavy, je portrét z Tatarkova bytu (1988). Není největší rozměry, ale tím, jak nás vezme za srdce. Pětasedmdesátiletý Dominik Tatarka stojí před skříní v dlouhé košili a bačkorách. To je přesně on. A všude kolem – tatarkovské světlo. Způsobuje, že i v oparu blížící se smrti jako bychom slyšeli naprosto zřetelně jeho hlas z ‚Nahrávačiek‘ Evy Štolbové: Už som otocený k večnosti. A přece se mu ještě chce ‚nežne niečo cítiť‘.“⁵⁾ Zmiňovaný portrét skutečně působí až mysticky, i pohlednicový formát s ohmatanými růžky na pracovním stole nakladatele nás neomylně přitahuje silou své aury.

Nadšení, radost a určitá lehkost, kterou dává Stoilov první publikaci do vínku, se projeví i v drobném detailu: Jako odpovědná redaktorka je v tiráži uvedena Mariana – tehdy pětiletá Stoilovova dcera.

Pozvolna následují další tituly. Spolu s Janem Šulcem, knižním redaktorem, odkojeným Odeonem, promýšlí Stoilov naklada-

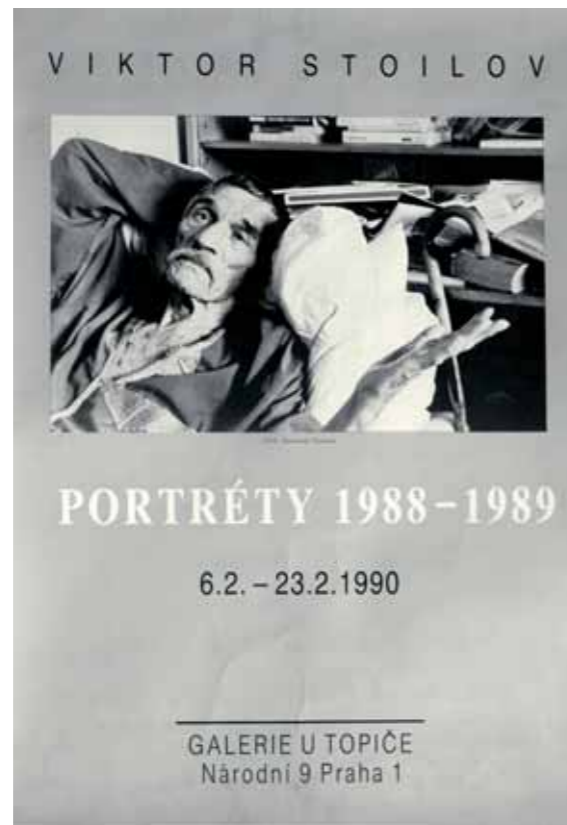
Stoilov s Ludvíkem Vaculíkem při vernisáži „Portrétů spisovatelů“.

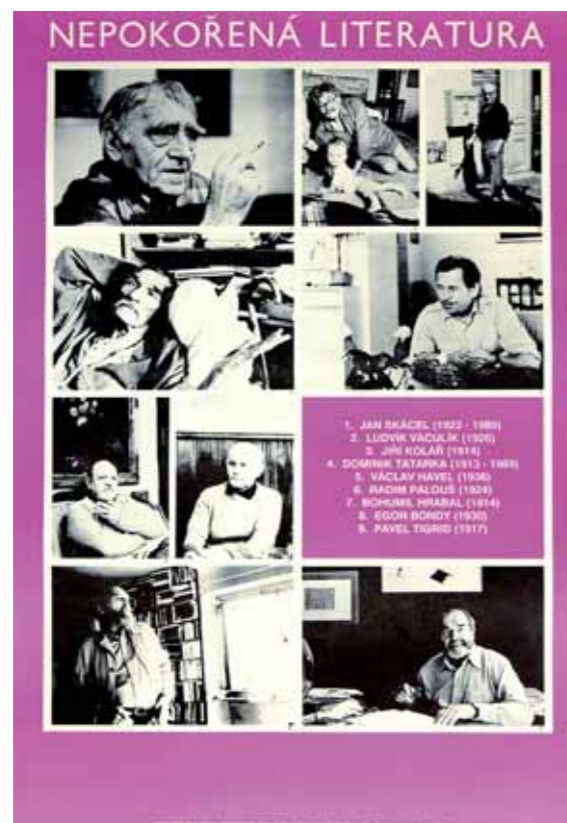
Foto: Karel Cudlín, 1990

Portrét Dominika Tatarky, foto Viktor Stoilov, 1988.

Plakát pro
pražskou výstavu
„Portrétů spisovatelů“.

Plakát výstavy
„Portrétů spisovatelů“
v Táboře.
V poznámce dole
uvedení výtvarník
Petr Brátka a redaktor
Bohumil Smrčka.

telskou koncepci. Rozhodují se věnovat svoji pozornost převážně českým autorům, se zaměřením na „dluhy“ – knihy, které už nemohly vyjít v Odeonu.

Stoilov se učí za pochodu, cení si pomoci a rad lidí v oboru zkušených. K takovým řadí například (také odeonského) grafika Vladimíra Nárožníka. „Hodně mě naučili po profesní stránce. Byli to staří praktici, kteří v sedmdesátých a osmdesátých letech prošli kamenným nakladatelstvím. V počátcích jsem nevěděl nic a šel cestou pokusu a omylu,“ vzpomíná dnes.

Torst vzniká jako malé nakladatelství a tento svůj charakter si udržuje prakticky doposud. Nemá v podstatě žádné stálé zaměstnání. Prvních pět let řídí Stoilov své knižní království doslova z kuchyně bytu na Petřinách. Tady sází v počítači stránku za stránkou a vyřizuje nezbytnou agendu. Akční rádius nakladatelství do sebe dále pojímá četné pražské kavárničky, skvěle sloužící k pracovním schůzkám s autory i externími spolupracovníky. K těm z oblíbených patří Velryba, Rybka, Jericho. Přímo v domě nad Velrybou, v Opatovické ulici, najde Torst své nové útočiště.

Poblíž se nacházela redakce Respektu, s mnohými z jeho redaktorů pojí Stoilova pracovní, ale také družné osobní vazby. Originální úhel pohledu – jakési echo výseče života komunity redaktorů (a těch kolem) nabídne ve své filmové povídce „Karty jsou rozdaný“ režisér Vladimír Michálek. Je to zvučné, až poněkud „ryčné“ echo, s příměsí tichounských i hlasitých, patřičných i nepatřičných zvuků. Ozvěna, hrající si s významem původně „vyřčeného“ slova. Povídka je součástí filmu „Praha očima (pražské povídky)“ z roku 1999. Redaktory hrají redaktori, Stoilov vystupuje v roli Chudy, „Skvěle jsme se bavili!“ vzpomíná. Ač jde v kategorii hraných filmů o první a poslední expanzi na filmové plátno, pokud bychom jako prostředníka pro seznámení se Stoilovem zvolili Google, co se dozvíme?! Několik z prvních odkazů nás naviguje na stránky FDb.cz (filmová databáze), kde se dozvíme, že osoba Viktor Stoilov je povoláním herec. Může nás lehce rozesmtnět, že v kolonce FAN KLUBU tento herec nemá doposud žádného fanouška, ale jistě je, že coby nakladatel má Stoilov fanoušků nespočetně!

Zásadní význam pro životaschopnost a úspěch Torstu má doba jeho vzniku. Na podzim 1990 se leckde u nás „láme chleba“, oblast literatury nevyjímaje. Přehnal se vlna prvního bezhlavého nadšení. Krátce po revoluci začaly živelně vycházet stovky nejrůznějších titulů v obrovských – mnohatisícových nákladech. A všechno se prodávalo – hlad po dlouhá léta zakazovaném ovoci se zdál neukojitelný. Ve městech i městečkách se vyrojily spousty stánkařů, knihy

se prodávaly „ještě teplé“. Lidé, vycvičení památečními knižními čtvrtky, už nechtěli čekat. Zažili fronty, kde štěstí získat alespoň něco trošku hodnotného v té spouště tendenčního marasmu mělo jenom několik málo prvních v dlouhé řadě. Čerstvá vzpomínka ještě silou setrvačnosti velela kupovat hned. Jenomže tato vlna všeobecného zájmu zákonitě opadla a ne všichni nakladatelé dokázali včas zareagovat. Stoilov naopak vstupuje na knižní trh strážlivě a opatrně. Je si vědom omezeného okruhu čtenářů, které chce oslovit.

Mezníkem se stane v roce 1992, po dvou letech fungování nakladatelství, vydání dvou svazků deníků Jana Zábřany pod názvem „Celý život“. Zcela neočekávaně mají obrovský úspěch, stanou se bestsellerem.

Viktor Stoilov je natolik pohlcen prací pro Torst, že se vlastní fotografické tvorbě věnuje minimálně.

V zimě 1997 (leden až březen) a ještě krátce v roce 1998 si ale „povolí pauzu“ a vydává se na cesty – nejdřív do USA, později do Ruska. Nakrátko vyvázaný ze soukolí povinnosti, s odstupem od zaběhlého a předvídatelného. Cestuje sám, to je ideální stav pro určitou rekapitulaci, zastavení se a promýšlení, kudy dál. Nohama nostalgicky „on the road“, ale prstem pevně a s jasnou vizí na spoušti. Jednoduchým fotoaparátem zaznamenává to, co je pro něj v daných chvílích důležité. Lidi, místa, pocity. Na přístroji nechává zapnuté zobrazení data. To je nepřehlédnutelné i na fotografiích, které se později vyčlení do úzkého výstavního výběru. Datum paradoxně událost na snímku nezmrazuje do jediného, snadno v čase zařaditelného okamžiku. Naopak může vzbuzovat jakýsi těžko definovatelný neklid. Síla zvyku nám vnukává pocit, že digitální záznam času v příští sekundě poskočí, číslici nahradí jiná, něco se stane...

K rozhodnutí vystavit cyklus z cest dochází až v roce 2000. Autor vybírá velmi uměřeně, konečných sedmnáct je limitováno jednak snahou o maximální udržení jednotné linie, jednak kapacitou výstavního prostoru. Ten se nachází pouhá dvě patra pod základnou Torstu – v galerii Velryba. Jak výtvarným výrazem tvorby, tak svým věkem Stoilov poněkud vyčuhuje z řady tvůrců prezentujících se v této komorní galerii studentů FAMU.

Stoilov v roli fotoreportéra dokumentoval v roce 1990 na objednávku fanklubu Franka Zappy první dny návštěvy rockera v Praze.

*Některé fotografie byly použity v knize „Šuplík plný Zappy“.¹¹⁾
Na snímku zleva: Frank Zappa, Václav Havel*

Soubor je nazván „Obrázky z cest“. „*Jednak mě inspiroval Musorgskij⁶⁾ svými Kartinkami, jednak obrázky znějí méně vznešeně než fotografie a k tomu mému malému foťáčku se prostě slovo obrázky hodí. Alespoň mi to tak tenkrát připadalo,*“ podotýká Stoilov.

Černobílé snímky zachycují torza americké a ruské městské či příměstské krajiny bez přítomnosti člověka. Čisté, mnohdy až minimalistické, promyšleně komponované záběry často pracují s liniemi a se strukturou povrchu. (*„Líbí se mi struktury zblízka. Přiblížíte se a najednou se věci zdají být úplně jiné, než jsme zvyklí...“*) Výseky reality zdůrazňují otisky člověka, který zde není. Už? Zatím? Tak by mohla začínat série otázek, které nás nad fotografiemi napadají.

Zvětšeniny precizně zhotovil Robert Portel. Ve Velrybě výstava trvá od 7. do 31. března 2000, ve stejném roce se přestěhuje do brněnského antikvariátu Bouda. Od 15. ledna do 6. února 2001 ji mohou ve foyer zhlédnout návštěvníci kina Hvězda v Uherském Hradišti. Později ještě putuje do Malé galerie České spořitelny v Kladně. Poněkud dramatická událost potká celý výstavní soubor v blízkém sousedství Velryby – v tehdejší knihkupectví Volvox Globaltour (dnešní kavárna Jericho). Při požáru, způsobeném vadnou elektroinstalací, dojde v celém interiéru ke značným škodám, ale všechny fotografie díky hliníkovým rámcům odolají a zůstanou zcela nepoškozeny.

Výstava má odezvu u odborné kritiky, je přijata vstřícně. To musí Stoilova nepochybně těšit. Jeho fotografické aktivity v čase „mezi Portréty a Obrázky z cest“ se upínají k žánru, na který výtvarní recenzenti nemívají zaostřeno. Jako význačná osobnost pražské kulturně intelektuální scény se účastní řady akcí. S sebou mívá fotoaparát. Zaznamenává dění, kterého je účasten, zaznamenává své blízké: „*Vždycky jsem tíhnul k deníkovému záznamu, je to pro mě důležité. Ostatně v nakladatelství se zvláštní oblibou vydávám literaturu deníkové formy.*“ Konečně není divu – díky Zábranovým deníkům, již výše zmíněným, se Torst poprvé zařadil mezi v širším okruhu známá a úspěšná nakladatelství. A co je na zmíněném útvaru tak přitažlivé? Kontinuita, trvání a vývoj v čase, soustavnost, autentičnost, prožitek, upřímnost... Esence osobního, kterou, navzdory určité stylizaci, téměř vždy literární i vizuální deníky v hojné míře obsahují.

„*A když pak začal být v posledních letech vídán při různých společenských příležitostech s fotoaparátem v ruce, dalo se usuzovat*

Z expozice *Obrázky z cest* ve Velrybě.
Foto: archiv Torst, 2000

O svou nakladatelskou práci se Stoilov může s důvěrou opřít.
Foto: archiv Torst

Stoilov s rodinou – manželkou Míšou a dětmi.
Foto: Petr Velkoborský, Slavonice, 2009

(viz třeba *Revolver Revue* č. 38), že se jal dokumentovat své přátele a známé (a také svoji dceru) způsobem bezelstně odkázaným na obrazové lacinosti, jež má v sobě zakódovány jednoduchý automatický přístroj, zvaný mezi fotografy chytrý blbec,“ glosuje Josef Chuchma, aby vzápětí pochválil: „Nadto i charakter použitého aparátu vede k zápisníkovému focení. Tomu všemu se ovšem úroveň *Obrázků z cest* vzpírá – jako by se Stoilov rozhodl naplnit myšlenku filozofa Viléma Flussera, že skutečná fotografická tvorba spočívá v popření těch postupů, toho vidění, které kamera vnucuje svému majiteli.“⁸⁾

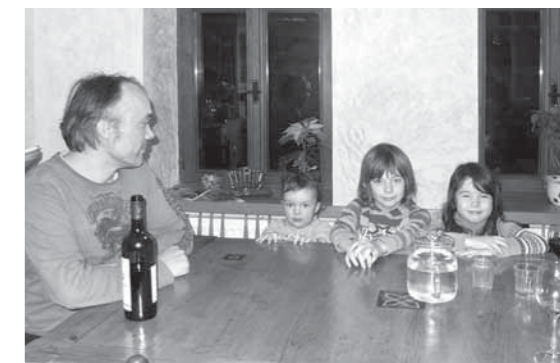
Všech sedmnáct snímků je téhož roku prezentováno v zářijovém čísle časopisu *Host*. Esej, inspirovanou obrázkem, napsal Vlastimil Třešňák – spisovatel a písničkář, který si své osobní cesty odbyl – ne zcela dobrovolně – v emigraci. „Vyjmenujte si sedmnáct důvodů, proč Ameriku vidět také takto. Podívejte se na ni a plavte domů. Ať žije bromid stříbrný!“⁹⁾

Dvě fotografie z cyklu se ještě objeví v galerii Bayer a Bayer v Řetězové ulici na Malé Straně. Vedle prací různých výtvarníků jsou vybrány kurátorem Josefem Kroutvourem¹⁰⁾ pro expozici s tématem „Moře“.

Po *Obrázcích* se už Stoilov, alespoň prozatím, k vlastní tvorbě nevrací. Práce pro nakladatelství ho zcela vytěžuje. „*To jsou věci, které bych dělal rád, kdyby byl čas. Možná jednou. Zase budu fotografovat, naučím se bulharsky...*“

Ač by se dalo předpokládat, že díky otci hovoří Stoilov bulharsky, jako když bičem mrská, opak je pravdou. „*Maminka nechtěla, abychom se s bratrem jazyk učili. Bála se, že pojedeme k Černému moři, namluvíme si Bulharsky a zůstaneme tam.*“ Takže se necháme překvapit. Jednou, až si Torst přestane nárokovat tak velký díl Stoilovovy pozornosti, zhlédneme možná další díl „světa či lidí podle Stoilova“ ve fotografiích. Bulharské lepší děvy ale nejspíš už budou mít stejně smůlu, s ohledem na Stoilovovu půvabnou manželku Míšu a roztomilý houfek dětí.

Dnes žije nakladatel s rodinou střídavě v Praze a ve Slavonicích. V témže renesančním městečku našla pro poslední roky života své útočiště také Anna Fárová, která zrekonstruovala historický dům na náměstí do podoby snoubic v interiérech starou architekturu

Stoilov s dětmi Kryštofem, Larou a Jonášem ve slavonickém domově.
Foto: Renata Štěpařová, 2009

Stoilov s Annou Fárovou připravují ve slavonické kavárně *Besídka* knihu „*Dvě tváře*“.
Foto: Renata Štěpařová, 2009

16. století s moderními názory konce 20. století. Výsledná podoba nese jméno Fárův dům. V tomto inspirativním prostředí zazněly mnohé z rozhovorů, které později vykrytalizovaly v konečnou podobu memoárů ze „Dvou tváří“ – „A pásly by se tam ovce...“.

*V ateliéru Karla Cudlína.
První vlevo Vojta Dukát, první vpravo Viktor Stoilov.
Foto: Karel Cudlín, 1. květen 1985*

- 1) Birgus, Vladimír, Prof. PhDr., český fotograf, historik fotografie, pedagog a kurátor mnoha výstav
- 2) Procházková, Lenka, česká spisovatelka a disidentka, dcera spisovatele Jana Procházky, v současnosti působí jako kulturní tajemnice na velvyslanectví ČR v Bratislavě
- 3) přítelkyně Dominika Tatariky
- 4) Blažek, Bohuslav, (1942–2004 Praha), publicista, filmový dramaturg, režisér, metodolog, sociální ekolog
- 5) Čechová, Milada: „Smůtok, múdrost' a démon (ne)súhlasu“, deník SMEsk, 2009, 6. června
- 6) Musorgskij, Modest, Petrovič složil v roce 1874 klavírní suitu o deseti částech pod názvem „Obrázky z výstavy“ neboli „Kartinky“
- 7) Chuchma, Josef: Nakladatel Viktor Stoilov na okamžik fotografem, Respekt, 2000, č. 13, s. 18
- 8) Chuchma, Josef: Nakladatel Viktor Stoilov na okamžik fotografem, Respekt, 2000, č. 13, s. 18
- 9) Třešňák, Vlastimil: Obrázky z cest – k fotografiím Viktora Stoilova, Host, 2000, č. 7, s. 48
- 10) Kroutvour, Josef, narozen 1942, historik umění, esejista, básník, prozaik
- 10) Dorůžka, Petr: Šuplík plný Zappy a Hrátky s Beefhartem, Paseka, Práce, 1993

V HLEDÁČKU TORSTU FOTOGRAFIE

– vybrané samostatné publikace

Šest let před první fototorstovskou monografií – v roce 1994 dělá Stoilov dva krůčky směrem k jiné jednotné řadě knih, zabývající se fotografií. Tato cesta se ale ukáže být slepou, další svazky už nenásledují. Šlo o tituly Petr Král: „Fotografie v surrealismu“ a monografii „Karel Cudlín: Fotografie“. V případě Královy publikace jde o dluh edice Umělecká fotografie z roku 1968. Po dvaceti letech však naplnění tehdejšího záměru vyznívá trochu rozpačitě: „*Je tudíž škoda, že Král tuto dokumentární hodnotu své práce oslabil tím, že ji dnešnímu čtenáři předložil ,stylisticky upravenou a zmírněnou v jejím militantním nadšení‘. Vznikl jakýsi hybrid: jako dokument se publikace zbytečně zbavila autentičnosti, kterou si mohla zachovat, a jako původní práce je už dnes zastaralá,*“¹⁾ hodnotí Jaroslav Anděl. Autorem grafické úpravy byl Robert V. Novák. Brožované knihy obdélníkového formátu na výšku měly v přebalu vyseknutý malý otvor, který paspartoval reprodukci na obálce. Tento nápad se v praxi příliš neosvědčil, přebal byl při manipulaci náchylný k roztržení. Formát knihy zase zbytečně redukoval možnosti reprodukování širkových záběrů. Ani kvalita tisku nedopadla dobře, nezbylo, než hledat jiná řešení. Hledání později vykrystalizovalo právě ve zmíněný FotoTorst.

Roku 1995 vychází poměrně obsáhlá vázaná monografie „Bohdan Holomíček“. Méně obvyklý formát, 30 x 20 cm na šířku, logicky respektuje styl fotografovy práce, který je mimo jiné charakterizován téměř stoprocentním používáním širkových záběrů. Grafik Robert V. Novák dosahuje působivého účinku obálkou, rovněž inspirovanou Holomíčkovým svérázným stylem adjustace na výstavách – stylem založeným na mnohosti. Fotografie, leckdy velmi blízko jedna druhé, na diváka působí jako filmový pás. Expozici často tvořily zvětšeniny na Holomíčkově oblíbeném papíru dokument, nalepené či našpendlené na desky nebo přímo na stěny. Kniha se k takovému stylu hlásí. Přes čtyři desítky záběrů na obálce symetricky překřížují dva pruhy s vepsaným jménem a příjmením autora. Záběry jsou umístěny těsně vedle sebe, zaujatě vyprávějí svůj dlouhý příběh. Některé grafik useknul, jiné přes zlom hřbetu knihy pokračují na zadní straně a ztrácí se kdesi vevnitř. Nevykreslují příběh s jasným začátkem a koncem, spíše oslavují trvání. „Holomíčkovské“ trvání prosycuje veliká laskavost. Běžné situace jsou povýšeny do stavu jedinečnosti a vnímavý čtenář může cítit, že i on je účasten těch malých okamžiků milosti. I vnitřní rozvržení

Obálky knih:
Fotografie v surrealismu,
Karel Cudlín Fotografie

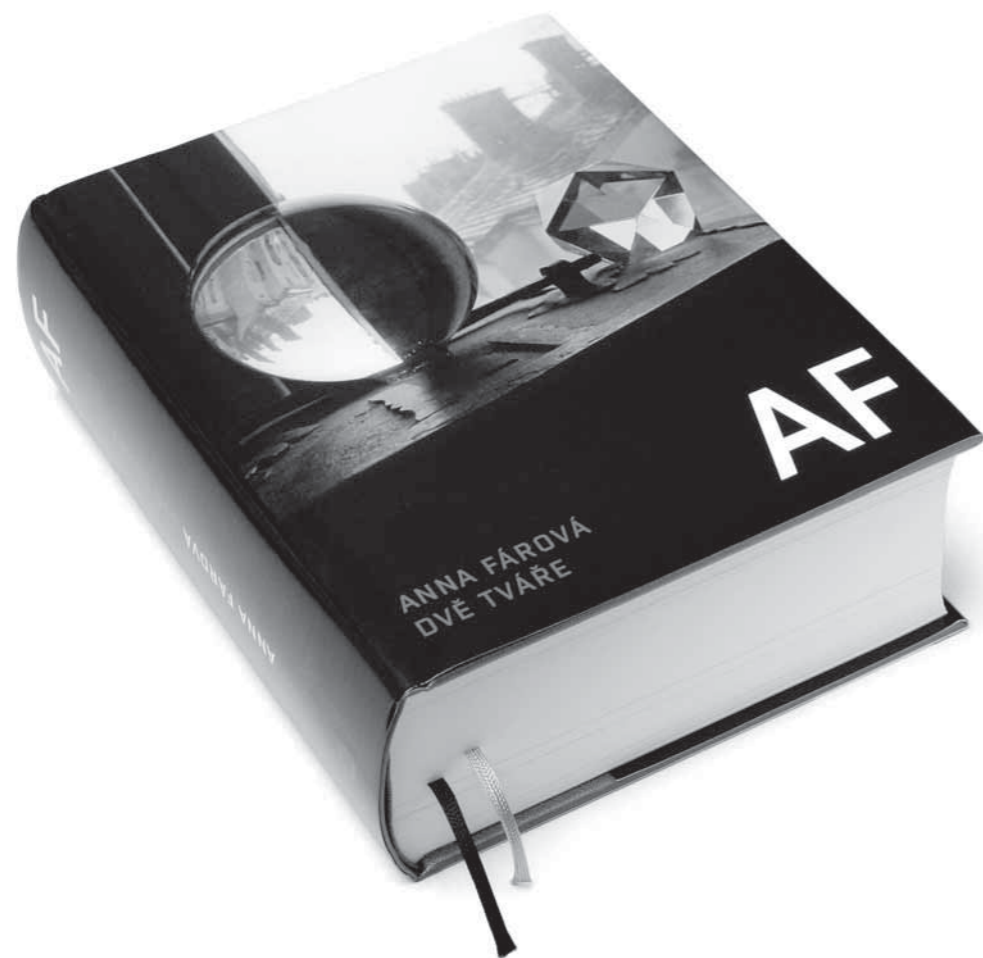

Bohdan Holomíček,
foto Renata Štěpařová,
Náchod 2001

Obálka Holomíčkovy
monografie z roku 1995.

Neobyčejný život a dílo Anny Fárové
v jednom svazku.

fotografií zachovává princip deníkových záznamů, fotografie přes celou stranu střídá více záběrů vedle sebe. Z dnešního pohledu je kniha esencí již uzavřené dlouholeté autorovy etapy. Dnes Holomíček zcela propadl digitální barevné fotografii, charakteristické popisky tužkou nahradil slovním komentářem při svých častých projekcích. Sečteme-li léty pěstovanou a trénovanou potřebu autora intenzivně a prakticky bez přestání zachycovat život kolem sebe s možnostmi digitální technologie, skýtajícími rychlost a stále menší omezení stran množství záběrů, vychází nám představa neskutečně velkého digitálního archivu. Kdo ví, není-li snadné v něm zabloudit.

V roce 2008 Torst čtenářům nabízí dva brožované tituly shodného formátu i pojetí. O text v nich jde přinejmenším ve stejné míře jako o fotografii. „Narodila jsem se za bouřky“, konstatuje v názvu Dagmar Hochová a uvozuje tímto konstatováním příběh svého života, zasazený do dobových politických souvislostí. Dozvídáme se leccos o studiu na FAMU po druhé světové válce, své názory na dění a lidi kolem sebe Hochová nijak necenzuruje. Obrázky z rodinného alba i fotografie z autorčiny tvorby příběh dokreslují (nebo spíše spoluvytváří) a přitakávají teorii Fárové o jednotě fotografa a jeho díla.

„Cestou na východ“ se vydávají Karel Cudlín s Jáchymem Topolem. Mozaiku obrazových vzpomínek na život v Čechách, ale i na dalších místech střední a východní Evropy v uplynulých třiceti letech slovně doprovází Topol, Cudlínův generační souputník a kamarád. Dva reportéři na místech blízkých i vzdálených podávají svou zprávu všedních okamžiků života přímo z „bojiště“. Vnímáme fotografovou osobní účast na všem tom dění i „neděni“. Kniha je malým, ale důležitým čtverečkem často zmiňované a bohužel občas děravé paměti národa. Pro pamětníky až nostalgická procházka albem, které přece dobře známe, pro později narozené asi už jen těžko představitelná exotika tak jiného světa.

Těsné propojení slova s fotografií charakterizuje i Hruškovu a Wernischovu férii „Byl jednou jeden svět“. Vazba je tentokrát vázaná, pojetí však nevázané. Nad starými pohlednicemi a kabinetkami rozehráli autoři roztodivnou partii, plnou absurdna, nostalgicky vybledlých barev a jemného humoru. Dobrý tip na nedělní odpoledne, když už nám zrušili korza...

Jáchym Topol (Praha, 1989)
na fotografii z první
torstovské publikace
„Portréty“. Foto: V. Stoilov

Anna Fárová při křtu knihy „Dvě tváře“
ve Slavonicích. Foto: Jan Khur, 2009

Anna Fárová má nesmírnou zásluhu
na mnoha publikacích Torstu a na poli umění
vybojovala se ctí nejednu bitvu o fotografii,
často o fotografii českou.

Anna Fárová zemřela 27. února 2010.

Kamarádka Erika Oubrechtová
mi napsala slova, která si dovolím citovat:
„Dnes je smutný den pro českou fotografii.
Dnes z černobílé odtekla barva nevinnosti
a Sudkova Praha je potažena sametem.“

Poslední knihou, kterou chci v této kapitole zmínit, je titul Anny Fárové „Dvě tváře“. V plné míře zde platí anglické „Last but not least“. Úctyhodných 1 151 stran představuje důkladnou bilanci života a „úklid“ (Fárová i Stoilov se Šulcem rádi hovoří o uklizení do knih) díla. Tři oddíly nabízejí stati o světové fotografii, o fotografii české a o obecných otázkách fotografie. Spolu s pečlivým, perfekcionisticky zpracovaným poznámkovým aparátem, promyšleným řazením textů z hlediska chronologického i obsahového bude svazek nepochybně cenným zdrojem informací pro zájemce o obor fotografie. Čtvrtou část knihy, nazvanou „A pásly by se tam ovce...“, tvoří autobiografický text, v němž autorka rekapituluje svůj život profesní i osobní – své dvě tváře. U Fárové tváře jistě dosti symetrické. Text vznikl záznamem rozhovoru Viktora Stoilova s autorkou v letech 2004, 2005 a 2008. Přátelský vztah, posilovaný nadstandardní důvěrou a vzájemnou úctou, se nepochybně do podoby rozhovoru otiskuje: „Viktor je člověk, který hoří. Má linii, má obsah. Je vizuál a má rád i slovo. Líbí se mi lidé, kteří spojují tyto dva póly.“ Konečnou podobu plynulého vzpomínání (otázky jsou vynechány) mu dává redaktor Jan Šulc. „Odvádí neskutečně kvalitní, profesionální práci. Rediguje texty, aniž by sebenepatrně narušil podstatu myšlenek. Ve výsledku potom dosahujeme velmi čistého tvaru,“ oceňuje Fárová.

Název knize propůjčuje obraz jejího manžela Libora Fáry Deux visages (Dvě tváře) z r. 1945. Tento obraz byl svědkem počátku silného životního vztahu: „Říkala jsem si: ten obraz se mi strašně líbí, ten chci mít. V legraci říkám: A návdavkem chci mít k tomu i Fáru.“²⁾

Celý text působí svou otevřeností, až hmatatelnou poctivostí a upřímností (ta je pro Fárovou nadevše). Vnímáme úzkostlivou snahu o umírněnost subjektivních pocitů v zájmu co největší objektivnosti. Každá stránka vyzařuje kouzlo autentičnosti, forma je nesmírně živá – autorka sama rekapituluje, vzpomínání ji místy přivádí k dalším, z hlediska dnešní optiky novým, úhlům pohledu na věc. Pořád však cítíme onu hlavní, podstatnou linii, která je neměnná a drží osobní i profesní „tvář“ Fárové v pevném tvaru.

Obálka knihy Cestou na východ.

Takhle nějak to bylo...
Nebo mohlo být? Podle Hrušky,
Wernische a neznámých
i známých fografů...

Poslední část knihy rovněž obsahuje spoustu unikátních fotografií od renomovaných autorů. Na obálce můžeme vidět „A la Fenêtre d'Anna“ Marca Ribouda. Grafické úpravy se zhostil David Balihar. Černo-šedo-bílé pojetí jako by odkazovalo na Fárové vztah k černobílé fotografii, grafika i v detailech (záložky, iniciály...) rozehrává motiv dvou pólů.

Myslím, že životní kniha, nebo – chceme-li – kniha života Anny Fárové naplňuje její mnohokrát zopakované a potvrzené krédo: „... mě vždycky zajímá i člověk sám, jeho životní příběh. Jaký je, jestli to, co dělá, ladí s jeho osobností.“³⁾

Knih „Plasy 1981“ dokumentuje mimořádnou fotografickou výstavu, kterou organizovala Anna Fárová. Akce se stala kulturní událostí mimo oficiální proud. S ohledem na rok konání šlo o počín, jehož význam měl obrovský přesah.

¹⁾ Anděl, Jaroslav: Překročit stín: fotografické publikace nakladatelství Torst, Kritická příloha Revolver Revue, 1996, č. 4, s. 32

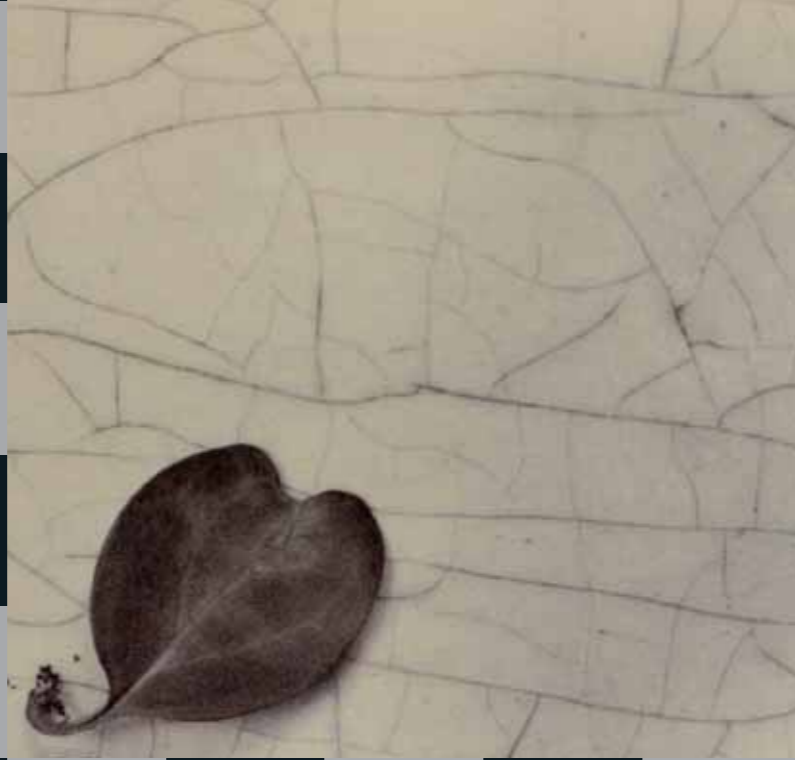
²⁾ Fárová, Anna, Dvě tváře, Torst, Praha 2009, s. 902

³⁾ Fárová, Anna, Dvě tváře, Torst, Praha 2009, s. 928

Přestože se Stoilov domnívá, že Saudek by v edici FotoTorst neměl chybět, složité vztahy kolem autorských práv jsou pro nakladatele překážkou. V roce 2009 vydává nakladatelství rozhovor fotografa s Renatou Kalenskou. Můžeme v něm nalézt stopy toho, co známe ze Saudekových fotografií: nečekané barvy, skrz naskrz obnaženou upřímnost, pózu, afekt, zranitelnost, vzývání kýče... Autorka rozhovoru Kalenská možná mohla více potlačit snahu „být vidět“ a chvílemi mít morálně „navrch“.

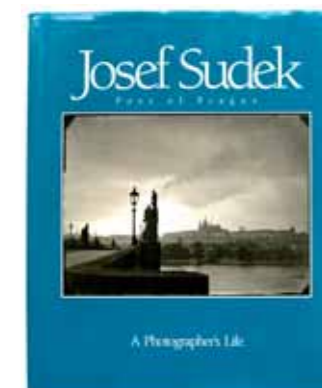
JOSEF SUDEK

Josef Sudek je nepochybně pojmem trvale a pevně zapsaným v povědomí veřejnosti (a to nejenom odborné) coby součást české kultury, dalece přesahující svým významem hranice země. Jen s malou nadsázkou ho můžeme řadit k vývoznímu artiklu, na který cizina slyší – někde mezi jablonecké sklo a Franze Kafku. Kdoví, jestli osudu posledně jmenovaného spisovatele Sudek a jeho dílo unikli díky vyšší prozřetelnosti, náhodě či zásluhou bdělosti majitelky autorských práv Anny Fárové. Představa takových „Oken Sudkova ateliéru“ na tričkách či pivních pultitrech je děsivá a bizarní, ale věřím, že ne jeden turista by úlovek radostně přihodil k suvenýrům se Švejkem.

Historie první české Sudkovy velké monografie se dnes zdá být až neuvěřitelnou. Anna Fárová prožila v roce 1990 určité zklamání nad finálním výsledkem sudkovské publikace, které se ne příliš šťastně ujalo americké vydavatelství Aperture. Verše Seiferta byly nahrazeny verši Skácela, patrně coby prapodivný výraz vlasteneckého citění editorky z Moravy, která velkoryse pominula absenci takovýchto vazeb u Sudka. Také se jako velmi nešťastné ukázalo reprodukování fotografií přes dvojstránku, a tudíž jejich brutální rozpůlení a zdeformování.

Po těchto necitlivých zásazích se Fárové výsledek jevil ne zcela ideálním, takže se opět ponořila do práce s vidinou nového, opravdu důstojného vydání. Obsáhlý rukopis naplnil její představy (jde o její nejrozsáhlejší text vůbec), takže ho postupně nabídla veškerým českým nakladatelstvím zabývajícím se obrazovými publikacemi. Ani jedno neprojevovalo zájem. To bylo nepochybně obrovské rozčarování. Jednou se o tom mezi řečí zmínila před Bohdanem Holomíčkem. Holomíček si hned vzpomněl na svého přítele – Viktora Stoilova. Stoilov nevěřil svým uším a svěmu štěstí. Ve snu by ho nenapadlo, že renomovaná kunsthistorička může mít problém při snaze vydat tak výsostnou osobnost české fotografie. Byl přesvědčen, že se nakladatelské domy o tuto možnost přetahují. Sám neváhal ani vteřinu a v roce 1995 vychází ve všech významech slova velká monografie „Josef Sudek“. Právě uplynulo téměř sto let od narození této osobnosti, do kulatého výročí zbývá jediný rok. Na čtyři sta čtyřech stranách nám autorka předkládá fotografův život i dílo ve slovech i v obrazech. Knihu lze charakterizovat jako důkladnou. Důkladnou a precizní, což jsou zásadní vlastnosti práce Fárové. Fárová je pro napsání zmiňované publikace rozhodně z nej-

Obálka a vnitřní dvoustrana monografie nakladatelství Aperture z roku 1990.

povolanějších. Sudka osobně zná od mládí. Za úsměvnou zmínku jistě stojí autorčina vzpomínka na jejich první setkání: „*Když mi bylo osmnáct, otec mě dovedl do újezdského ateliéru, kde Sudek jednou týdně přehrával svým přátelům nejnovější desky. Mně se tam vůbec nelíbilo. Bylo to pro mě příliš bohémské, a kromě toho se mi nelíbily jeho fotky – teď to můžu říct. Ale to proto, že jsem Sudkův styl vůbec neznala.*“¹⁾ Nejedná se tedy o „lásku na první pohled“, ale o postupně vybudovaný, pevný a hluboký profesní i osobní vztah. Od šedesátých let se potom datuje plodná spolupráce – Fárová například koncipuje výstavu k fotografickým osmdesátinám a jsou spolu v častém kontaktu. V roce 1976 Sudek umírá. Tehdejší Československo je zahaleno šedým oparem dusné společenské atmosféry, normalizace bezútěšně postupuje a nenechává obyvatele ČSSR na pochybách. V roce 1977 rozčeří zkalenou vodu Charta 77²⁾. Anna Fárová Chartu podepíše, její vztah k pravdě je jako vždy velmi přirozený a přímočarý. Tím si však současně podepisuje pracovní i osobní perzekuce, kterým se žádný ze signatářů nevyhnul. Je okamžitě propuštěna z Uměleckoprůmyslového muzea, k čemuž dnes podotýká: „*Možná to přišlo přesně včas. Na jedné straně jsem sice byla úplně na dně, protože mě odstříhli od mých milovaných sbírek, ale na druhé straně jsem měla volné ruce. Sudek zemřel na podzim 1976, a kdybych byla zaměstnaná, nemohla bych věnovat tolik úsilí jeho pozůstalosti. To se mi nyní jeví jako prvořadá věc: do hloubi vzít to dílo, přijmout ho a nechat se jím vést. Byla to nadlidská práce. Napřed byt v Úvoze, pak ateliér na Újezdě. Všichni se tehdy o Sudkovi bavili jako o velkém zjevu české kultury, ale nikdo nechtěl dělat, a tak mi pomáhali studenti – Iren Stehli, Dušan Šimánek, moje dcery...*“³⁾ Probírali jsme všechno po papírcích, žádnou poznámku jsem nevyhodila, pak jsem to třídila podle roků a tím přede mnou vystával celek té tvůrčí osobnosti.“⁴⁾

Tato mravenčí práce, všechen čas strávený s autorem za jeho života i po smrti, se promítne právě v torstovské velké monografii. Dílo je, slovy Fárové, „*vzato do hloubi*“, rozkrývá se před čtenářem v nejširších souvislostech, tvořených často nejobyčejnějšími, nejprostšími detaily lidského života. Obsáhlá textová část nás provádí Sudkovým životem tak těsně spjatým s jeho dílem, jak si jen lze představit. Názvy kapitol se mnohdy ztotožňují s názvy autorových fotografických cyklů. Fárová zde uvádí leckteré skutečnosti dosud nikde nepublikované, některé dříve uveřejněné pohledy podrobuje kritice. Vyvrací například některými Sudkovými současníky často interpretovaný názor, že teprve invalidita ho nasměrovala k fotografii, a že šlo tudíž nikoli o předurčenost, ale o nahodilost. Za

Stoilov píše věnování do velké Sudkovy monografie pro Bohdana Holomíčka. Přihlíží nakladatelova dcera Mariana.

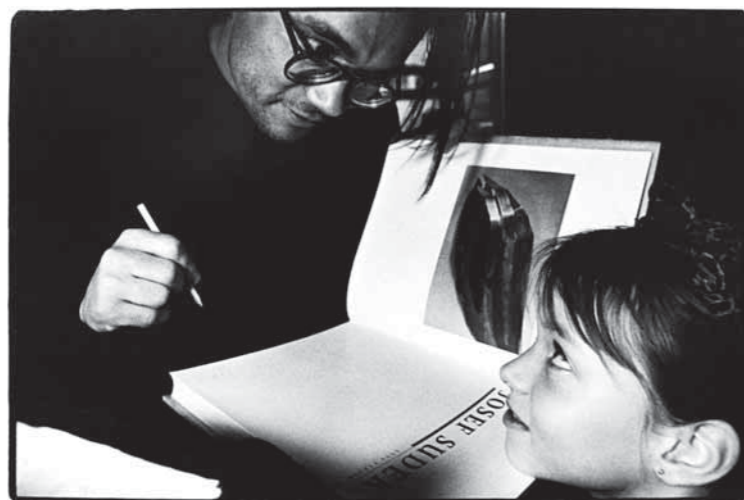
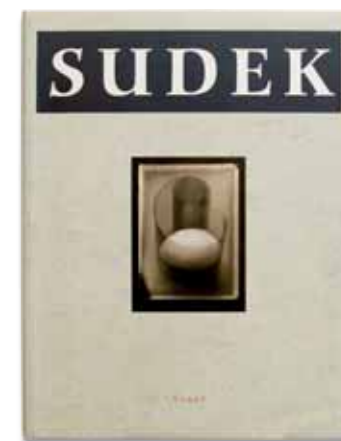

Foto: Bohdan Holomíček, 1995

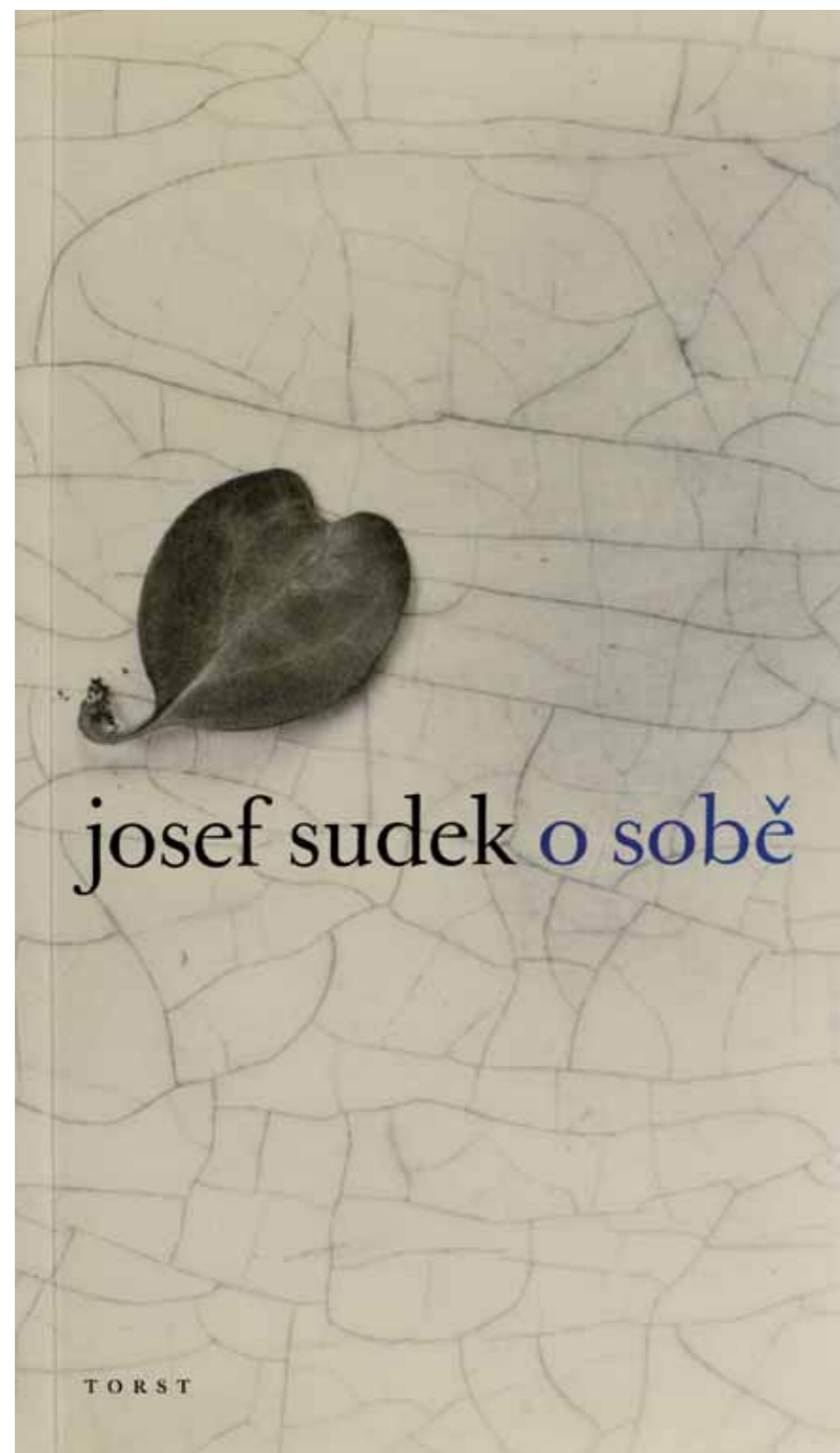
velmi osobní nasazení při dlouhodobé snaze o zachování fotografova odkazu však Fárová zaplatí určitou daň. Stává se jí omezení, projevující se ve výkladu Sudkova díla. Tak to vnímá Jaroslav Anděl ve své recenzi: „*Pečlivé zpracování umělcovy pozůstalosti sice autorce umožnilo objev řady dosud neznámých faktů, týkajících se zejména Sudkova dětství a mládí, ale současně ji odvedlo od celkovějších významových souvislostí díla samotného natolik, že její text má často sklon stát se komentovanou chronologií.*“⁵⁾ Textovou část doplňuje řada osobních dokumentů a fotografií, skvěle reprodukováných a působících tedy nesmírně autenticky. Knihu uzavírá jmenný rejstřík a precizní bibliografie, obsahující soupis knih, portfolioů a kalendářů a výběr z výstav a článků.

Grafické úpravy knihy se v počátcích ujímá Robert V. Novák. Z důvodů momentálně komplikované osobní situace však není schopen dodržovat termíny, spolupráce vážne a Fárová se Stoilovem osloví Martina Balcara. Ustupuje se od původně zamýšlené verze dvou samostatných svazků, opouští se Novákovo pojetí. Balcar vnáší do projektu svůj umělecký názor, názor citlivého, empatického a přitom svébytného výtvarníka. Jistě není bez zajímavosti, že grafik žije v těsné blízkosti Kutné Hory. Přiznáme-li místům jejich energii, fotograf i grafik jeho monografie mohou čerpat ze stejného zdroje. V tomto kraji se Sudek před desítkami let učil číst a podobný typ liter, jaké figurovaly v dobových tiskovinách, téměř o století později Balcar použije v jeho zásadní monografii. Jako by se kruh symbolicky uzavřel.

Martin Balcar vnímá celý proces vzniku monografie velmi fatálně. Nejenom z jeho slov, ale i ze způsobu, jakým o tomto tvůrčím procesu hovoří, dýchá veliké zapálení pro věc: „*Od počátku bylo naším cílem udělat opravdu krásnou knihu. Udělat ji, jak to jenom bude nejlépe možné. Alespoň na sto dvacet procent!*“ Balcar cítí hlubokou potřebu vyjít vstříc Sudkovi a jeho fotografiím. Spolu s Annou Fárovou vytvářejí maketu, kde zkoušejí vzájemné fungování jednotlivých fotografií na dvojstranách. Hledá se způsob, jakým v maximální možné míře zachovat dojem, který v divákovi vyvolávají Sudkovy originály. Zhotovením litografií z originálů je pověřeno studio Leonardo, tiskem potom tiskárna Trico. Práce jde pomalu, ale to je daň maximálnímu výsledku. Je třeba si uvědomit, že technologie se stále zrychlují a třeba jen prosté načítání obrázku v tiskové velikosti trvalo v roce 1994 daleko déle než dnes. Také otázka tisku si žádá velkou pozornost. Zhruba měsíc se zkouší několik typů rastru, výsledky jsou však u různých fotografií odlišné. Nakonec je rozhodnuto vrátit se k normálnímu rastru

Velká monografie Sudka z nakladatelství Torst, 1995.

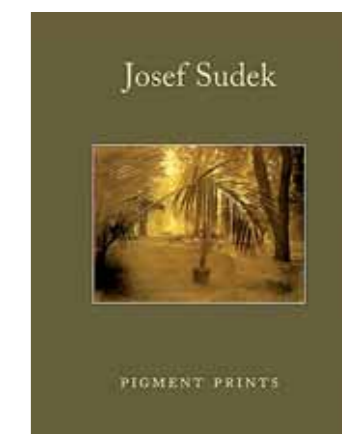
Obálka knihy z roku 2001.

a použit barevný tisk. Přes 400 reprodukcí je vytištěno speciální technologií soutisku čtyř barev, která umožňuje zachování bohaté tonální škály. Bromolejové či pigmentové tisky předkládá v kvalitě s černobílým provedením nesrovnatelné. Papír Zanders Ikonorex speciál matt je nutno přivést z Německa, na našem trhu se tento typ nenašel. Jde o nezanedbatelný krok k celkovému vyznění, na jemně žlutém papíře se fotografie víc přibližují originálu, reprodukce je věrnější. „Na bílém papíře vypadaly fotografie jinak – falešněji, moderněji...“ říká Balcar.

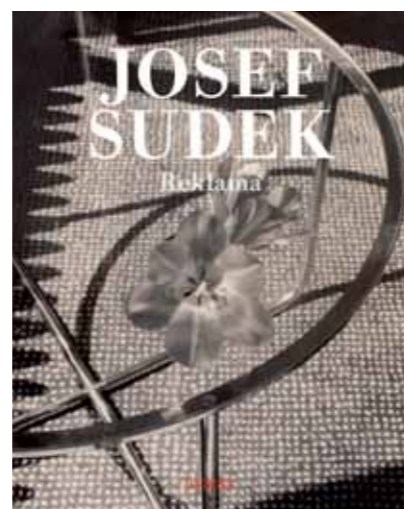
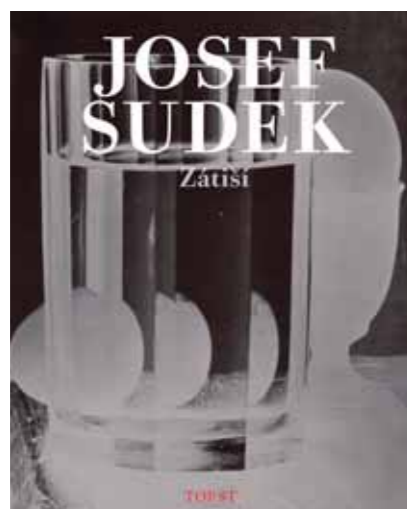
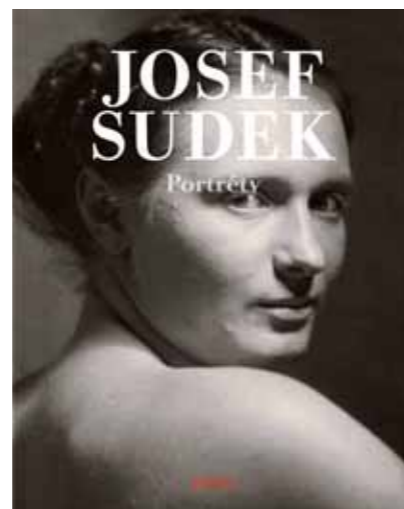
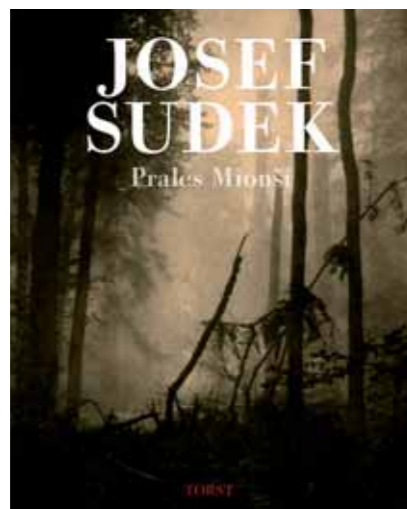
Úctyhodná váha, blížící se třem kilogramům, spolu s rozměry 260 mm x 330 mm už předem vymezují knize určité, řekněme důstojné místo, kam se s ní čtenář může uchýlit. Jen obtížně si v ní budeme listovat na koleně v tramvaji a k usínání do postele také není z nevhodnějších. Jde historicky o první velkou fotografickou monografii v Česku, v daném čase zde nemá obdoby. Nutno říci, že tento průkopnický, první krok je krokem elegantně jistým a pevným, zvoucím k následování.

Do publikace je vložen brožovaný, třicetistránkový, samostatně vytištěný anglický překlad textové části Anny Fárové, doplněný kompletním soupisem ilustrací a fotografií. Kniha sama postrádá jazykové mutace a vychází pouze v češtině. Je to jistě škoda. Stoulov dnes říká: „Byl to rok 1995, na zahraniční vydání chyběl distributor, odvaha i peníze...“ Až o tři roky později dojde k realizaci verze anglické a německé, kterých se ujímá Kehayoff v Mnichově. Obě v podstatné míře respektují originál, liší se v dílčích věcech, například grafikou titulní strany.

Od 28. září do 28. října 1995 proběhne v Praze v Galerii Václava Špály na Národní třídě výstava „Ke knize Josef Sudek“. Výstava je velmi úspěšná, lidé sem chodí v zástupech. Zde je možno monografii koupit za sníženou cenu cca 1 500 Kč. Na pultech knihkupectví lze publikaci pořídit cca za dva a půl tisíce korun. K mání bude zhruba pět let, poté je dvouapůl tisíkový náklad zcela rozebrán. Z dnešního úhlu pohledu se zdá (na tak skvostné dílo) 2 500 kusů číslem pramálo velkorysým, ukazuje se, že zájem v průběhu let nabídku dalece přesáhl. Tehdy však šlo o krok do neznáma. První vydání zůstane, bohužel, také vydáním posledním, a to se stoprocentní platností. Filmy s daty, které byly zapůjčeny německému vydavatelství pro cizojazyčnou verzi, se kdesi v italské tiskárně ztratily a s velikou pravděpodobností jsou nenávratně zničeny. Před čtrnácti lety byla ještě dnešní, relativně snadná digitální archivace hudbou budoucnosti. Nutno však říci, že i úplně původním záměrem nakladatelství Torst bylo vydat takto výjimečnou monografii pouze v jediném vy-

Obálka anglické verze velké Sudkovy monografie.

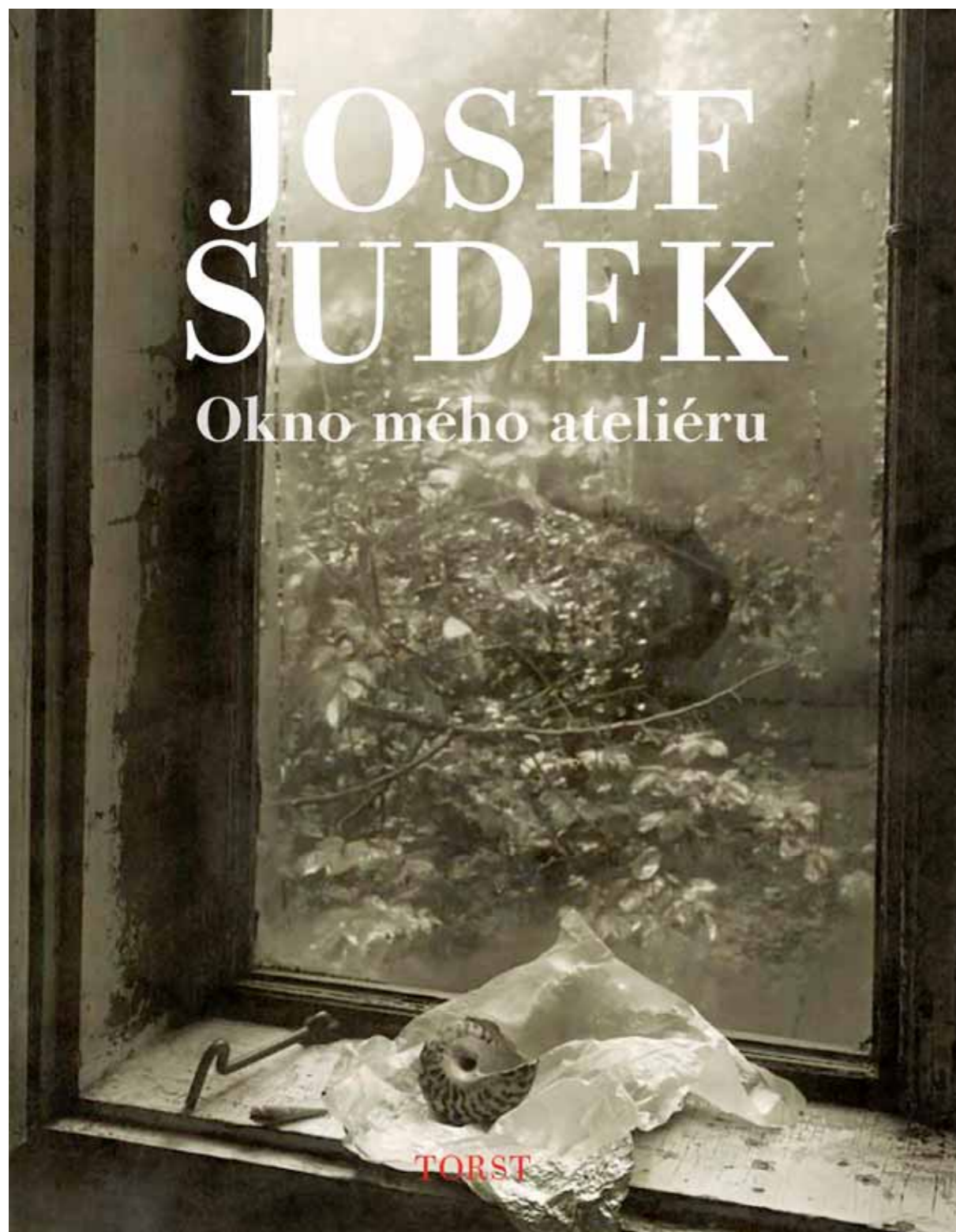
Obálky dosud vyšlých Sudkových spisů.

dání a podtrhnout tak její výlučnost. Řízením osudu je tento záměr definitivně stvrzen. Dnes je tedy kniha velmi sporadicky k mání na aukcích, cena se pohybuje kolem osmi až deseti tisíc korun. Internetová aukční stránka Aukro nabídla 30. 4. 2009 zmiňovaného Sudka za vyvolávací cenu 299 Kč s průvodním textem: „*Kniha od Anny Fárové, původní cena 1990 Kč. Nádherná, nová, nikdy nevybalená až nyní. Z pozůstalosti. Bohužel fotografie není předmětem našeho zájmu. Vzhledem k původní ceně za pakatel.*“ „Pakatel“ se během měsíce vyšplhal na 3 363 Kč, v poslední minutě potom na vítězných 5 300 Kč. V antikvariátech se monografie téměř neobjevuje.

V roce 2001 vychází útlý svazek „Josef Sudek: O sobě“. Jde o čtivý, poutavý, zlehka a pábitelsky vystavěný rozhovor Jaroslava Anděla s fotografem. Rozhovor byl zaznamenán v polovině sedmdesátých let, vždy v době fotografování snídaně – mezi polednem a jednou hodinou odpoledne. Sudek ani tentokrát nevypadává ze své oblíbené role výstředního, chudického umělce. Čtenář se však rád do hry zapojí, protože vedle drobných a neškodných fikcí, týkajících se spíše osobních poměrů, stojí pevné a pravdivé umělecké i osobnostní názory a postoje fotografa. Ostatně zůstává otázkou, co vlastně má znamenat již zmiňovaná „jednota autora a jeho díla“. Takový Salvátor Dalí nepochybně přistupoval k vrstvení a kombinacím svého životopisu stejně kreativně jako k malířskému plátnu a proč hrát hru na označování všeho, co bylo pózou? Polská spisovatelka Olga Tokarczuková uvažuje o literatuře: „*Literatura je jakýmsi všeobecně uznávaným, etice nepodléhajícím, společensky přijatelným a obdivovaným lhaním. (...) Existuje snad ještě něco jiného, co by skýtalo tolik prostoru smyšlenkám, klamání na všechny možné způsoby, upravování skutečnosti, vymyšlení jejich dalších možností?*“⁶) Nahradíme-li slovo literatura slovem fotografie (či obecně výtvarné umění), sdělení určitě v současné době neztratí nic ze své sdělnosti.

Zmiňovaným dílkem „O sobě“ jako by vydavatel pomyslně Sudka důvěrně představil a připravil tak čtenáře na jeho početný vstup na knižní trh v průběhu příštích let.

V roce 2002 je Sudkovi věnován jedenáctý svazek edice FotoTorst (roku 2005 vychází dotiskem druhé vydání). Ač logicky limitována možnostmi edice, kniha důstojně, byť ve srovnání s předchozí velkou monografií stručně, shrnuje fotografovou osobnost a dílo. Velmi kladně lze hodnotit nepochybné upozornění na FotoTorst v zahraničí, skrze renomovaného autora se zvýší jistě zájem i o méně známá jména ostatních svazků.

U nás si publikace ihned získává pozornost širší veřejnosti. Ani odborná kritika ji neignoruje: „Její (Fárové) svazek pro Fototorst je možné chápat jako esenci jejího názoru na Sudka. Nejen otevřené chápání Sudkovy poetiky, ale i výběr fotografií ukazuje, že Sudek není pro nás případem uzavřeným, akademickým, ale živým, podnětným...“ píše v Literárních novinách Vojtěch Lahoda.⁷⁾

A má pravdu. Pro Torst Sudek rozhodně není „uzavřeným případem“. Stoilov dlouhodobě promýšlí záměr vydávat v samostatných svazcích jednotlivé fotografy cykly. Už někdy kolem roku 2000 o tomto projektu začíná jednat. Nejde o zcela nový nápad, v polovině šedesátých let se podobnou myšlenkou zabýval Jan Řezáč, tehdejší šéfredaktor nakladatelství Odeon a redaktor Sudkovy „předrevoluční“ monografie z roku 1956. V první polovině osmdesátých let (1982–1986) potom vycházejí nepřilíš obsáhlé, ale zajímavé katalogy k výstavám na zámku Kozel ze sbírek Uměleckoprůmyslového muzea v Praze. Vydává je Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni s Uměleckoprůmyslovým muzeem v Praze. Jsou nazvány „Josef Sudek Cykly fotografií“ a každá nabízí vedle stručného textu šestnáct reprodukcí.

V březnu 2003 se schází v kavárně Slavie plánovaná redakční rada k promyšlení základní koncepce nových „Spisů“. Pod „Pijákem absintu“ zasednou Anna Fárová, Jan Řezáč, Viktor Stoilov, Martin Balcar, Antonín Dufek a Jan Mlčoch. V tomto složení jde o schůzku první a současně poslední. Názorová pojetí se příliš rozcházejí a Viktor Stoilov má svoji představu, odpovídající reálným možnostem.

Když o čtyři roky později vychází jako první v řadě „Okno mého ateliéru“, v tiráži se objevují jména Anny Fárové, Martina Balcara, Josefa Mouchy a Jana Šulce. O aktivní účasti Stoilova není samozřejmě pochyb.

Sudek pracoval vždy systematicky, vytvářel cykly. Témat se chápala do hloubky, zajímala ho z dlouhodobého hlediska. „Na objekt svého zájmu se díval jako Cézanne na horu. V jednotlivých svazcích „Spisů“ vidíme jeho pohled na téma, rozvinuté do desítek variací. Jsou to dlouhá léta práce. A „Okno mého ateliéru“ je výspou tohoto myšlení,“ shrnuje Fárová.

Za „Oknem mého ateliéru“ následují další svazky, celkem se počítá zhruba s deseti, možná až patnácti knihami v průběhu pěti let.

Schůzka původně plánovaná redakční rady „Spisů“. Zleva: Jan Řezáč, Viktor Stoilov, Martin Balcar, Antonín Dufek, Anna Fárová a Jan Mlčoch. Foto: Karel Cudlín, 2003

Papírový tácek na pracovním stole Stoilova. Sudek si na tácek poznamenal dataci svých cyklů.

Motiv použitý na předsádku svazků Sudkových cyklů.
Má odkazovat na zvláštní struktury papírů
použitých k adjustaci fotografií na významné
fotografové výstavě v roce 1963. Mně připomněl
šupiny ze stěn Velryby. Jde prý o podobnost
čistě náhodnou, říká Martin Balcar.

V roce 2007 vedle zmíněných „Oken“ přijdou na svět ještě „Portréty“, dále vychází „Zátiší“ a „Reklama“ (2008), poté, v roce 2009, „Prales Mionší“. Jednotlivé tituly mají souběžně anglickou verzi ve zcela identickém provedení.

Prameny, ze kterých se čerpá pro stěžejní – obrazovou část knih, jsou různé. Nakladatelství využívá vstřícnosti Fárové i jiných vlastníků soukromých sbírek a samozřejmě sbírek institucionálních, tuzemských i zahraničních. Vedle fotografických ikon a poměrně známých děl se ve spisech objevují i snímky zcela neznámé – „objevené“. „Některé věci dohledal Viktor způsobem téměř detektivním. Za fotografiemi jde jako ohař za stopou,“ podotýká Fárová. Podobně komentuje badatelskou aktivitu Stoilova i Josef Moucha: „Stoilov zase jednou objevuje dávno nevyužité zdroje: kutá v archivech státních institucí a nachází nevídané, ladem ležící Sudky! Vrátí je – coby soukromý badatel – do obecné paměti nejen národní kultury.“

Tvář dává spisům opět Martin Balcar a vychází přitom z osvědčeného přístupu k velké monografii, jehož správnost mezitím potvrdil kladný ohlas čtenářů i odborné kritiky. Na první pohled je zřejmé, že jde o řádku menších, ale velmi výrazných a svěbytných sourozenců z jedné rodiny. Podobný typ písma, vše je podřízeno službě autorovi. Opět na nás dýchá určitá starosvětskost, řád, harmonie. Klid, který však není klidem ustrnulým, ale naopak rámujícím cosi velmi živého a zprostředkovávajícím vzrušující prožitky.

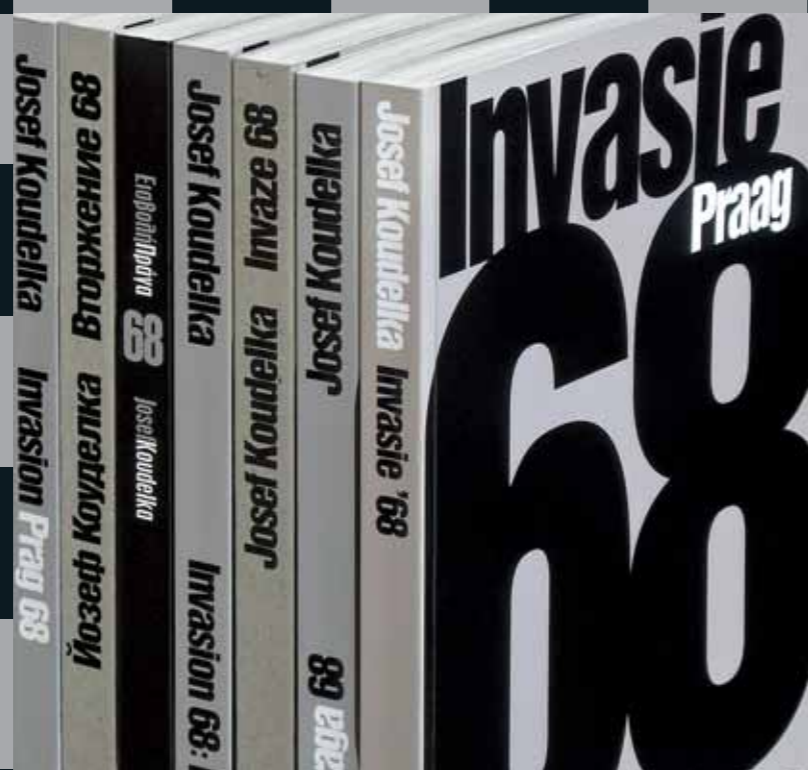
Definitivní kontrolu konečného výstupu Balcarovi usnadňuje zvození kutnohorské tiskárny Label.

Pět svazků Sudkových cyklů.

- 1) Sojková, Alena: Titulní rozhovor s Annou Fárovou, Týdeník Rozhlas, 2007, č. 3
- 2) Neformální československá iniciativa, která kritizovala politickou a státní moc za nedodržování lidských a občanských práv. Signatáři i jejich rodinní příslušníci byli tvrdě perzekuováni.
- 3) Gabriela „Gabina“ – fotografka, Isabela – sochařka
- 4) Sojková, Alena: Titulní rozhovor s Annou Fárovou, Týdeník Rozhlas, 2007, č. 3
- 5) Anděl, Jaroslav: Překročit stín: fotografické publikace nakladatelství Torst, Kritická příloha Revolver Revue, 1996, č. 4, s. 33
- 6) Tokarczuková, Olga: Hra na spoustu bubínků, Periplum, 2005, s. 42
- 7) Lahoda, Vojtěch: Mudrc a podivín Josef Suděk, Literární noviny, 2003, 20. října, č. 43

JOSEF KOUDELKA

Josef Koudelka patří bezpochyby z českých současných fotografů ve světě k nejznámějším a nejvýše hodnoceným. Za půl století jeho tvorby vzniklo silné, soustředěné dílo veliké žánrové i kvantitativní šíře.

Na svém kontě má autor mnoho výstav a přes dvě desítky knih. V Česku se ve vydávání Koudelkových fotografických publikací těší postavení téměř výsadnímu Torst. Dobré pracovní vztahy se prolínají s vazbami přátelsky osobními, což je ostatně téměř torstovská tradice.

K prvnímu setkání Viktora Stoilova s Josefem Koudelkou došlo už v roce 1989, při euforickém putování budoucího nakladatele, motivovaném touhou poznat velké osobnosti, jimž se totalita pokusila „vzít tvář“. Stoilov, vybaven doporučením od dramatika Karla Krause, navštívil centrum agentury Magnum v Paříži. V tamější kuchyňce je proslulým fotografem vlídně přijat a pohoštěn skvělými třešněmi z pařížské tržnice. Nad třešněmi se odvíjí první z mnoha budoucích rozhovorů a zlehka se rýsují počátky postupně vznikajícího přátelského vztahu.

Když se v roce 2000 rodila edice FotoTorst, záměrem a přáním nakladatelství bylo uvést ji Koudelkovou „Invazí 68“ a Tmejeho „Totálním nasazením“ – tedy autory a tématy vybočujícími a v české fotografické i občanské historii výsadními. Bohužel to technické ani časové podmínky neumožnily.

O dva roky později, v roce 2002, konečně ve FotoTorstu Koudelka vychází. S ohledem na souběžně probíhající výstavu ve Veletržním paláci je však publikace pojata retrospektivně. Výstava pod názvem „Josef Koudelka – Fotograf“ trvala od 15. 11. 2002 do 23. 2. 2003 a provázelo ji mediálně sledované napětí mezi pořadatelem – Národní galerií a autorem. Termín zahájení byl opakovaně odsunut, objevily se finanční potíže. Ředitel Milan Knížák označil Koudelku za „autora reportážní a žánrové fotografie, který se nehodí do koncepce Národní galerie“. Koudelka zase jitrí atmosféru svým ne příliš diplomatickým či vstřícným přístupem k týmu spolupracovníků. Navzdory tomu se akce stává významnou kulturní událostí roku. Monumentální expozice¹⁾, koncipovaná kurátorem Robertem Delpirem²⁾, shrnula dílo do jednotlivých cyklů a divákovi je tak představila v celé šíři i mnohotvárnosti. V totožných oddílech jsou fotografie členěny i v torstovské monografii s pořadovým číslem deset. Začátky, Divadlo, Cikáni, Invaze, Exily a Chaos obsahují celkem 82 fotografií. Úvodním slovem představuje autora Anna Fárová. V prologu spojila doplňujícím textem své články či projevy z let 1964–1999, čímž působivě umocnila prožitek čtenáře

*Josef Koudelka
v kuchyňce agentury Magnum.
Foto: Viktor Stoilov, léto 1989*

Zleva Aleš Najbrt, Josef Koudelka, Anna Fárová a Viktor Stoilov před nakladatelstvím Torst.

Foto: Karel Cudlín, 2002

z vývoje díla i jeho interpretace. Datace jednotlivých příspěvků také dává tušit, že Fárová fotografa pečlivě sleduje a slovem i praktickou pomocí provází po léta. Sám Koudelka říká: „*Po devět let, až do mého odchodu z Československa, byla pro mne Anna Fárová hlavní osobou.*“³⁾ Už při vzniku monografie to však ve vztahu Fárová – Koudelka slyšitelně zaskřípe, své četné výhrady vůči z jejího pohledu extrémnímu individualismu Koudelky formuluje Fárová v článku pro časopis Ateliér. „*Roční práce na ní (monografii) se mi však stala varujícím a nezapomenutelně trýznivým zážitkem.*“⁴⁾

Knihu uzavírá rozhovor Karla Hvizďaly s autorem.

Rok 2006 přináší Koudelkovu velkou monografii, jejíž obsah i rozsah výstižně charakterizuje titulek recenze Josefa Chuchmy: „*Josef Koudelka: Toto je mé dílo*“⁵⁾. Esence celoživotního díla ve 158 fotografiích, rozdělená do totožných kapitol jako v desátém svazku FotoTorstu, navíc doplněná částí Hledání. Publikaci po tři roky připravoval Koudelka se svým blízkým spolupracovníkem, přítelem a nakladatelem Robertem Delpirem. Vychází v sedmi edicích, česká verze v nakladatelství Torst s grafickou úpravou Aleše Najbrta – Studia Najbrt. Ta se liší především podobou obálky a částečně i grafikou. Texty k jednotlivým oddílům napsali lidé různých profesí i pohledů: Robert Delpire, Dominique Eddé, Anna Fárová (v tomto případě převzato z monografie FOTOTORSTU), Michel Frizot, Petr Král, Otomar Krejča, Pierre Soulages a Gilles A. Tiberghien. Jde o krátké eseje, hutné a často silně emotivní. Tento způsob uchopení textového doprovodu se u odborné kritiky setkává s rozdílným přijetím: „*... úhrnný dojem z oněch slov je vynikající. Neexistuje, ale spoň v češtině ne, lepší sestava úvah nad Koudelkou,*“ píše Josef Chuchma. Naopak Josef Moucha vidí takovéto řešení kriticky: „*Jistě, vícehlasost se za princip nabízela: Jde-li knize o to nejlepší z Koudelky, pak se zkrátka obdobně vybíraly i zvěsti o Koudelkovi. Jenže v daném provedení se jednotlivé vstupy místy překrývají... Je tudíž škoda, že nenašel textaře, který by jeho dílo promyslel a sepsal celistvou interpretaci.*“⁶⁾

Celková koncepce, výběr fotografií a jejich řazení je společným dílem autora a nakladatele Delpirea, dílem dlouhodobým a místy jistě konfrontačním. Koudelka si osud svých fotografií bedlivě hlídá, vyžaduje absolutní kontrolu nad konečným výsledkem. „*Pro Fáru⁷⁾ byla fotografie materiálem, který různým způsobem graficky využíval.*

Obálka velké Koudelkovy monografie z roku 2006.

Kopřiva⁸⁾ k ní měl větší respekt. Od něj jsem se naučil, jak řadit fotografie k sobě a složit z nich něco, co dává smysl.“⁹⁾ O tom, jak probíhá selekce fotografií s Koudelkou, říká jeden z kmenových grafiků Torstu Aleš Najbrt“: „... dneska, když přijede do Prahy, zavolá a probíráme jeho nové fotografie nebo přehazujeme fotky v layoutech připravovaných knih. Má to vždycky už rozložené na svém dlouhém stole. To je obrovská zkušenost. Nabídne ti třeba tři varianty, a ty musíš zaujmout stanovisko. To není jednoduché. Přijede za tři měsíce a říká: Hele tak sem se na to ještě díval, sem to ještě přeházel, pod se na to podívat. Neuvěřitelný chlap! Mě to strašně baví, a dělat takovouhle neviditelnou práci, je často zajímavější, než vymýšlet nějaký plakát. To je taková radost!“¹⁰⁾ Také Aleše Najbrta pojí s Koudelkou dlouhodobý pracovní-přátelský vztah, spolupráce začala v roce 1993, při přípravě jednoho z čísel Rautu¹¹⁾, a pokračuje doposud.

Rok 2008 s mediálně připomínanou magickou osmičkou, navíc kulatě výroční, přímo vybízí k mimořádnému nakladatelskému počinu. A za takový můžeme rozhodně považovat knihu „Invaze 68“. Opět se nad ní schází osvědčený tým – Koudelka, Stoilov, Najbrt.

Velkoryse pojatá publikace je skutečně svého druhu výjimečnou. Nenajdeme v dějinách příliš událostí tak velkého národního i mezinárodního významu, které by byly zachyceny od začátku do konce, nekompromisně, celistvě, s virtuózním citem pro obrazovou kvalitu. Vedle náhody, příslovečně přející připraveným, která umožnila fotografovi být v osudových chvílích na pravém místě, sehrává stěžejní roli Koudelkova schopnost více než stoprocentně se koncentrovat, naprosto všechno podřídít odhodlání udělat dobrou fotografii. Důležitý je také fakt, že Koudelka může fotografovat svobodně. Nepracuje na zakázku, nerozptyluje ho nutnost v termínu práci odevzdat, nemá žádné svazující zadání. Svobodně zachycuje sedm dnů boje za svobodu, které otřásly Prahou. Rezignuje na pud sebezáchovy, je všude a hlavně je blízko, jak velí pravidlo dobré „válečné“ fotografie. „Na jednom z filmových záznamů je jeho přístup k fotografování dobře vidět: Koudelka s fotoaparátem před obličejem stojí na zádi jednoho z tanků řítícího se Václavákem a za jízdy přes dělovou věž cvaká jeden záběr za druhým.“¹²⁾

21. srpen 1968 zastihl Josefa Koudelku v epicentru událostí – v Praze, když se den předtím vrátil z Rumunska. Nad ránem jej telefonem vzbudila kamarádka Marie Lakatošová (nyní Šajnová), naštěstí pro českou i světovou fotografii kamarádka trpělivá, protože rozespálý Koudelka zhruba třikrát zavěsil, považuje sdělení o napadení republiky ruským vojskem za špatný vtip. Konečně, po vyhlédnutí z okna nešlo nevěřit a pro fotografa začíná sedmidenní

Fotografie Josefa Koudelky na gramodesce, vydané v roce 1969. „Všichni potřebujeme znát ošklivou pravdu. Z krásné lži nám nová naděje nevyroste,“ píše na zadní straně hudební publicista Jiří Černý. Kryl i Koudelka nám spousta „ošklivé pravdy“ ukázali.

maratón. Vybaven dvěma východoněmeckými exaktami, několika objektivy, spoustou filmů a odhodláním (pláštěnku, svačinu a dobrou náladu nechal doma) vyráží do ulic, kde se právě začínají psát dějiny obsazované země. Události se hrotí, emoce gradují. Minimálně dvě stě filmů je naexponováno. Téměř všechny se zachovaly až na zhruba pět, ztracených v Mnichově, kam je Koudelkův kamarád přes Svobodnou Evropu ještě v srpnu posílá. Ostatní vyváží z republiky Eugen Ostroff¹³⁾ a dále je předává Elliotu Erwittovi, tehdejšímu řediteli agentury Magnum. Magnum zajišťuje jejich nazvěšování a distribuci po světě, z obavy před perzekucí Koudelky a jeho rodiny je však jako autor uváděn „anonymní český fotograf“. Na předposlední straně knihy „Invaze 68“ můžeme vidět rub jedné z prvních fotografií distribuovaných agenturou Magnum v roce 1971 s razítkem, kde v kolonce PHOTOGRAPH BY je doplněno „P.P.“, což znamená Prague Photographer. Koudelkovy záběry z napadené Prahy se v mnoha zemích světa stávají ikonami symbolizujícími jednotný odpor českého národa proti ruské okupaci. Z anonymity autor vychází až v roce 1984, po smrti svého otce, kdy pomínulo riziko pronásledování.

U nás jsou srpnové záběry poprvé publikovány v roce 1990 v samostatné příloze časopisu Respekt. V průběhu uplynulých čtyřiceti let znala veřejnost pouze pár desítek snímků, znovu a znovu zveřejňovaných. Jedna z fotografií byla také použita na obal kultovního elpíčka Karla Kryla „Bratříčku, zavírej vrátka“ z roku 1969, s dalšími se lidé mohli setkat ve filmu „Nesnesitelná lehkost bytí“, natočeného podle předlohy Milana Kundery¹⁴⁾. Nyní Koudelka opět otevírá archiv dokořán a spolu s Alešem Najbrtem vybírají konečných 249. Pořadí není přísně chronologické, jak se může na první pohled zdát, dílčí přesuny v reálném čase jsou podřízeny nastíněné lince děje. Strhující a dojemný příběh začíná, graduje a poté symbolicky končí úzkost vzbuzujícím záběrem ženy štětkou zamaľovávající protestní nápisy v prázdné ulici. Předzvěst všeho, co, bohužel, opravdu přišlo. S ohledem na vypjatou, horečnatou atmosféru, ve které reportáž vznikala, bylo ostatně občas obtížné v časové posloupnosti jednotlivé snímky zařadit. „Koudelka se sám dostal do jistého schématu, už nechtěl ve svém archivu hledat. Pak byl ale sám překvapen,“¹⁵⁾ uvádí Aleš Najbrt. „Jasno mám teprve teď, když tu knížku vidím, když jsem vlastně překvapený, co všechno jsem nafotil...“¹⁶⁾, říká Koudelka.

Vedle fotografií obsahuje publikace dobové dokumenty, chronologický přehled událostí a věcnou, přesně analyzující a přitom poutavě čtivou úvodní esej historiků Jaroslava Cuhry, Jiřího Hoppeho a Jiřího Suka. Viktor Stoilov vybíral záměrně z řad historiků gene-

race, která na rozdíl od „osmašedesátníků“ či od generace „únorové“ není zatížena osobními prožitky, nebyla přímým aktérem doby, takže události hodnotí s odstupem a objektivnější optikou.

Grafickou podobu knize dává Aleš Najbrt. Pro texty vybírá typ Helvetica Inserat a doplňuje ho Eurekou Mono. Strohé expresivní písmo nekompromisně vyplňuje titulní stranu až do krajů a může se zdát, že každé ze vzájemně se dotýkajících písmen je samostatným vykřičníkem. Na první pohled, ještě než slova dostanou svůj faktický obsah, je patrné, že se NĚCO STALO. Černobílé (v případě titulní strany černošedé) pozitivní provedení je prostřídáno negativním. Krajní meze na stupnici barev demonstrují krajnost situace. Jistě i s ohledem na to, že Najbrt u Koudelkových knih funguje také jako spolukurátor při výběru a řazení fotografií, celek působí velmi kompaktně.

Podle přání autora i Stoilova vychází tak výsostně národní téma, jako je „Invaze 68“, nejprve v čistě české mutaci, přičemž se počítá s pozdějším vydáním v angličtině. Z knižního veletrhu ve Frankfurtu však přiváží francouzský nakladatel Hervé Tardy smlouvy na zakoupení licence s osmi zahraničními nakladateli. Jedná se o vydavatelství Tana Éditions, Aperture, Schirmer / Mosel, Contrasto, Lunewerg, Thales and Hudson, Mets and Schilt a Apeiron Photos. Jde o událost pro Torst, a ostatně obecně v oboru, o jedinečnou a významnou, nestává se příliš často, aby renomované zahraniční nakladatelství projevilo zájem o licenci výpravné obrazové publikace včetně její grafické úpravy v nezměněné podobě. Typografické řešení zůstává na devadesát procent respektováno, výběr fotografií a jejich grafická úprava jsou ve všech jazykových variantách naprosto totožné, jen obálky jsou s ohledem na odlišný poměr textu upravené. „Invaze 68“, z důvodu srozumitelnosti pro cílovou skupinu v názvu doplněná o slovo „Praha“ v příslušném jazyce, vychází tedy v Anglii, USA, Německu, Francii, Holandsku, Itálii, Portugalsku, Španělsku a Řecku. Celkový náklad všech jazykových mutací, včetně české, je 20 000 výtisků.

Kniha se tiskla v italské tiskárně EBS Verona, na kvalitu výstupu dohlížel osobně Josef Koudelka.

Za zmínku určitě stojí úsměvný fakt, který v článku pro Revolver revue zmiňuje Aleš Najbrt: „*Drobnou zajímavostí je papír, který jsme použili na obálku české verze. Hledal jsem nějaký odpadový, hrubý karton, ale zjistili jsme, že je velmi těžké v současnosti takový papír sehnat. Nakonec nám pomohl Jan Činčera¹⁷), který objevil na Moravě papírnu vyrábějící papír na mucholapky. Papírna nám vyšla vstříc a vyrobila pro nás svůj papír ve vyšší gramáži.*“¹⁸)

Nekompromisní Najbrtova grafika na obálce „Invaze 68“.

Cizojazyčné varianty Invaze.

Ruská verze „Invaze 68“ – azbuka ještě podtrhuje účinnost grafiky.

Můžeme tedy uvažovat o nedozírném vlivu fotografie, kupříkladu ve vztahu k nebývalému výskytu much na českém venkově v roce 2008. S ohledem na to, že bydlím poblíž Kravína, o tom vím své.

Poctivý čtenář tiráže, existují-li takoví, se může dočíst až k úda-ji, že knihu vydalo nakladatelství Torst „ve spolupráci s Respekt Edicí“. Informace je zavádějící, k plánované spolupráci nedošlo. Viktor Stoilov nabídnul – částečně z určité nostalgie, partnerství Respektu – jako časopisu, který publikoval Koudelkovy srpnové záběry již v roce 1990 v samostatné příloze. K oboustranně akceptovatelné dohodě o podmínkách spolupráce však nedojde, Stoilov od partnerství ustupuje. K tomuto však dochází až v době, kdy je kniha již v tisku.

Pendantem knihy se stává výstava¹⁹⁾ v Křížové chodbě Staroměstské radnice, která představuje zhruba 140 fotografií. Její kurátorkou a současně autorkou medailonu Koudelky v knize je Irena Šorfová.

Rovněž zahraniční vydání publikace jsou doprovázena výstavami. Například v New Yorku během září a října 2008 výstavu hostí galerie nakladatelství Aperture Foundation a souběžně prestižní galerie Pace Mac Gill. Studio Najbrt má výrazný podíl na grafickém řešení obou expozic.

Mimořádnost „Invaze 68“ oceňuje prvním místem porota prestižní soutěže „Nejkrásnější česká kniha roku“ v kategorii: knihy o výtvarném umění a obrazové publikace.

Idea vydání tohoto mimořádného knižního obrazového svědectví v Rusku se pochopitelně rodí záhy a nenechává tvůrčí tým v klidu, ale dlouho se zdá, že k jejímu zhmotnění nedojde. Palčivost obsahu a poněkud rozvolněné poměry v obchodních vztazích vypadají na těžko zdolatelnou překážku, vhodné ruské nakladatelství se nedaří najít. Na podzim roku 2009, díky finanční podpoře sponzorů, publikace v ruském jazyce vychází přímo v Torstu. „Vtorzheniye 68 Praga“. Paradoxně je tato desátá edice ze všech cizojazyčných nejvydařenější. Najbrt si důsledně může pohlídat řešení obálky, doladění grafiky při jiném rozložení písma a použije totožný papír jako na české verzi. Robustnost azbuky v daném provedení dokonce ještě důrazněji vyvolává pocity syrovosti, agresivity. V září 2009 Stoilov s Najbrtem v italské tiskárně posvětil zrod knihy podpisem výstupních archů a „Vtorzheniye“ může na východ! S ohledem na dosti divokou platební morálku distribučních firem prozatím pouze přes české kanály.

Oficiálně je kniha představena na 11. knižním veletrhu NON/FICTION v Ústředním domě umělců v Moskvě od 2. do 6. prosince

Expozice Koudelkovy „Invaze 68“ v New Yorku. Grafické řešení studia Najbrt se setkalo s velmi kladným ohlasem.

Foto: archiv Studia Najbrt, 2008

2009. Vydání podpořilo také České centrum v Moskvě. Ohlasy se záhy objevují v tisku i v jiných médiích. V rozhovoru pro rozhlasovou stanici Echo Moskvy Stoilov k účasti na přehlídce uvádí: „*Naše prezentace na knižním veletrhu probíhala tak, že jsme nejenom ukázali knihu, ale současně promítali velké zvětšeniny na zeď. Proto lidé, kteří jen tak procházeli kolem, původně třeba ani neplánovali přijít k našemu stánku, najednou – když stáli před takovýmto fotografickým obrazem, spatřili důvod, proč přijít a chvíli zůstat. Tak si fotografie samy dokázaly získat jejich pozornost. A když ve druhé části prezentace přišel čas na otázky diváků a čtenářů, bylo znát, že je to pro ně objevené, že netušili, jak se věci měly.*“²⁰⁾

Aleš Najbrt kontroluje zkušební archy v italské tiskárně EBS, Verona. Foto: Viktor Stoilov, 2009

Po letech je konečně i v Rusku příležitost podívat se na kousek minulosti širokouhlým objektivem – tedy velmi zblízka.

¹⁾ „Josef Koudelka – Fotograf“, Veletržní palác, Praha, 15. 11. 2002–23. 2. 2003

²⁾ Delpire, Robert, pařížský nakladatel, dlouholetý přítel Koudelky

³⁾ Fárová, Anna: Josef Koudelka, FotoTorst 10, Torst, Praha 2002, s. 149

⁴⁾ Fárová Anna: Manipulátor skutečnosti, Ateliér, 2003, č. 2, s. 7

⁵⁾ Chuchma, Josef: Josef Koudelka: Toto je mé dílo, MF Dnes, 2006, 13. září, s. B 6

⁶⁾ Moucha, Josef: Surová krása, Fotograf, 2006, č. 8, s. 99

⁷⁾ Fára, Libor, grafik, manžel Anny Fárové

⁸⁾ Kopřiva, Milan, přední český typograf, působil v také v Divadle za branou

⁹⁾ Hvižďala, Karel: Maximum, to je to, co mě vždycky zajímalo (Rozhovor s Josefem Koudelkou, Josef Koudelka, FotoTorst 10, Torst, Praha 2002, s. 146

¹⁰⁾ Nanoru, Michal: To ti udělá radost (rozhovor s Alešem Najbrtem), Život štěstí překvapení, Torst ve spolupráci se Studiem Najbrt, Praha 2007, s. 41

¹¹⁾ Raut, časopis atypického formátu 480 mm x 680 mm představoval hlavně známé i neznámé osobnosti české kultury, založili ho Aleš Najbrt a Tono Stano, celkem pět čísel vydáno v letech 1992–1995

¹²⁾ Vitvar, Jan H., Invaze pohledem pana P. P., Respekt, 2008, č. 17

¹³⁾ Tardy, Hervé, fotografický kurátor ze Smithsonian Institution ve Washingtonu

¹⁴⁾ Kundera, Milan (narozen 1929), ve světě i u nás jeden z nejuznávanějších spisovatelů, narozen v Československu, od roku 1975 žije a tvoří ve Francii

¹⁵⁾ Čechová, Milada“ Ruská invaze se vrací v obrazech, Hospodářské noviny, 2008, 22. dubna

¹⁶⁾ Oujezdský, Karel: Josef Koudelka: Invaze 68 (rozhovor s Koudelkou), Český rozhlas, 2008, 8. srpna

¹⁷⁾ Činčera, Jan, majitel grafického studia Činčera, studoval SPŠG Hellichovu – obor Obalový a grafický design

¹⁸⁾ Najbrt, Aleš: Studio Najbrt představuje knihu Josefa Koudelky Invaze 68, Revolver Revue, 2008, č. 71, s. 141

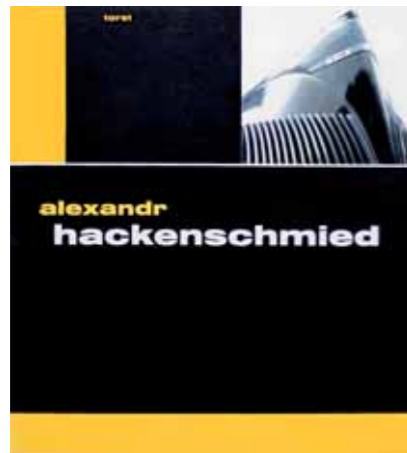
¹⁹⁾ Výstava „Josef Koudelka – Invaze 68“, 9. 8.–13. 9. 2008

²⁰⁾ Olevský, Timur: O posledních dnech Pražského jara a o nové fotografické publikaci Josefa Koudelky „Invaze Praha 68“, rozhovor s Viktorem Stoilovem, rozhlasová stanice Echo Moskvy, 2009, 17. prosince, 11.14 hodin

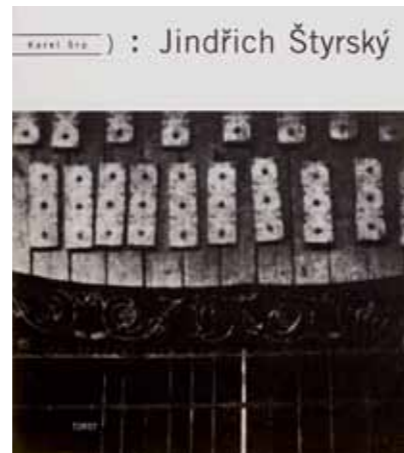

FDICE FOTOTORST

Grafické návrhy FotoTorstu – Robert V. Novák.

Grafické návrhy FotoTorstu – Luboš Drtina.

Grafické návrhy FotoTorstu – Petr Krejzek a Klára Kvízová, studio ReD.

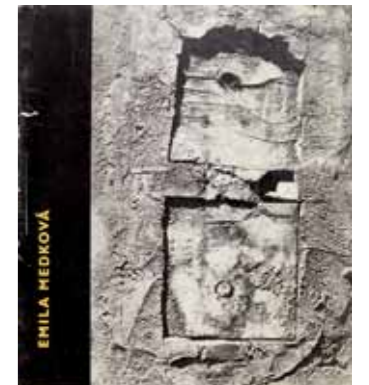
V roce 1999 zaujímá produkce fotografických publikací význačnou pozici v edičním plánu Torstu. Viktor Stoilov už delší dobu intenzivně uvažuje o jednotné fotografické řadě. Nabízí se myšlenka navázat na takzvanou „malou“ edici „Umělecká fotografie“ Odeonu, ve které v letech 1958 až 1991 vyšlo 46 svazků. Šlo o čtvercový formát, inspirovaný švýcarským nakladatelstvím SKIRA. Odeonskou řadu i její další následovníky podrobně mapuje Martin Plitz ve své magisterské diplomové práci¹⁾.

Představa, jak by měly knihy vypadat, má vcelku jasné obrysy. Formát a rozsah jsou dány, velký důraz se klade na nadčasovost. Stoilov formuluje své požadavky a zadává návrh grafické podoby čtyřem grafickým designérům. Osloveni jsou: Robert Novák, Petr Krejzek a Klára Kvízová – studio ReD, Studio Machek a Babák a Luboš Drtina. Přes mnohde neoddiskutovatelné výtvarné kvality nakonec žádná z verzí nevyhovuje. Rozdílné přístupy ke stejnému tématu jsou určitě hodny pozornosti a případný zájemce může porovnávat a bádát ve fotografickém oddělení Umělecko-průmyslového muzea v Praze, kterému Stoilov všechny návrhy věnoval.

V další fázi Torst jedná se Studiem Najbrt. Tým Aleše Najbrta o edici uvažuje ne z hlediska kreativity grafického projevu, ale s uvědomováním si dlouhodobosti projektu s požadavkem na schopnost obstát i po čase, a tedy logicky nepodléhat mnohdy rychle pomíjivým trendům. „Zatím to vychází, ukazuje se síla jednoduchosti – pokorného designu.“ říká dnes Najbrt. Hlavním autorem konceptu je Zuzana Lednická, spoluautory Aleš Najbrt a Pavel Lev. V dalších letech na edici pracuje převážně Lev, Najbrt často vstupuje do výběru fotografií: „Podílet se na výběru fotografií a skládat je za sebou na stránky v jakémsi příběhu, jenž je pro prezentaci každého fotografa důležitý. Je to velmi nenápadná práce, kterou sice ocení jen malé procento čtenářů, ale o ty nám právě jde.“²⁾

V roce 2000 spatří světlo knižního světa první tři svazky. Alexandr Hackenschmied s pořadovým číslem jedna, pod dvojkou následuje Bohdan Holomíček. Trojici edičních „vlajkoňů“ uzavírá Alfons Mucha.

Edice FotoTorst vychází zhruba čtyřikrát ročně, nakladatel má vždy nejméně dva svazky rozpracovány a práce na každém trvá většinou celý rok. FotoTorst se zaměřuje na české autory, a to jak na klasiky, tak i na současníky. Kniha je obvykle pojímána jako monografie, nejde však o striktní pravidlo. Pokud již autor monografii má nebo se objeví jiný důvod, svazek se zaměří na určitou oblast

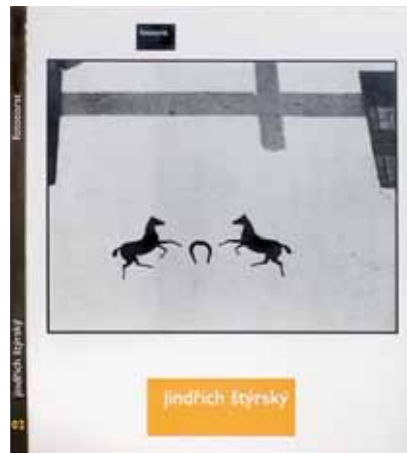

Předchůdci FotoTorstu – svazky edice Umělecká fotografie nakladatelství SNKLU (Emila Medková, svazek č. 24, 1965) a Odeon (Václav Jirů, svazek č. 33, 1971)

Dnes jsou všechny grafické návrhy FotoTorstu uloženy v Umělecko-průmyslovém muzeu.

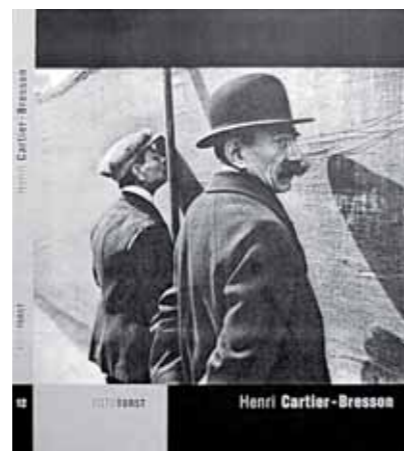

Grafické návrhy FotoTorstu –
studio Machek a Babák.

(Na návrzích obálek jsou fotografie
použity pouze ilustračně – ne vždy
autorství odpovídá uvedenému
fotografovi.)

Grafické návrhy FotoTorstu –
Studio Najbrt.

tvorby, nějaké důležité období a podobně. Ideou Stoilova, rýsující se, pochopitelně, kdesi na vzdáleném obzoru, je vydat z oblasti české fotografie v podstatě „vše, co za to stojí“. FotoTorst můžeme považovat za jakousi encyklopedii na pokračování. Nejde o autorské knihy, vždy je nutno přizpůsobit výslednou podobu jednotné edici a dojít ke konsenzu s grafikem i autorem textu.

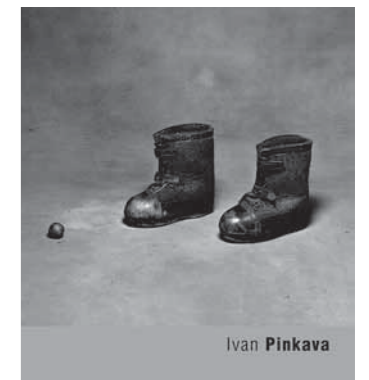
Každý svazek obsahuje také úvodní text, životopisná data, soupis výstav, rejstřík knih a článků. Anna Fárová, autorka několika torstovských monografií, má bohaté zkušenosti již s prací na výše zmíněné odeonské řadě. Vydáním historicky první monografie fotografa se v roce 1958 zasadila o zcela nový pohled na tento obor. Bitva ještě nebyla vybojována a nevěřilo se v jednotu fotografa a jeho díla. O významu publikace tohoto typu říká: „*Nebylo podstatné, že jde o malou miniaturní knížечku, ale že je v ní představeno dílo vcelku, rozprostřeno, zpracováno, s rejstříkem výstav, knih, myšlenek...*“³⁾

Dále dnes vzpomíná: „*V padesátých letech nebylo zvykem uvažovat o fotografii jako o disciplíně, která má styl, vývoj... Brala jsem to jako výzvu – dobrodružství na poli nezbádaném.*“

Jednotná ediční řada disponuje svými nespornými klady i zápory, stejně jako každá jiná příslušnost k čemukoli, co má pevný daný řád. Nevelký rozměr, rozsah jen výjimečně přesahující 150 stran, brožovaná vazba – to jsou některé z aspektů, které zpřístupňují knihy cenově. Rovněž obsahem by měl být osloven širší okruh čtenářů, knihy jsou vhodné pro první, základní orientaci v díle autora. No a zapříisáhlí milovníci řádu a posloupností se mohou při každém pohledu do knihovny znovu ubezpečovat, že vše jde správně za sebou (svazky jsou na hřbetě číslovány) a z pomalu se rozrůstající, úhledné, černo-šedo-bílé řady nic nepatříčně „nevychuhuje“.

Vyčuhují-li potom někteří ze slavných a slavnějších fotografů „alespoň“ obrazně, zvyšují pochopitelně prestiž možnosti prezentovat svou tvorbu ve FotoTorstu. Jen málo žijících (a věrme že i nežijících) autorů by nejspíš odmítlo členství v tomto VIP „klubu“.

Třicet tři stávajících členů zmíněného pomyslného „sdružení“ je skupinka stejně různorodá, pestrá a zajímavá jako celé dějiny české fotografie. Zkusme si představit setkání těchto osobností za předpokladu, že by prostor a především čas byly poněkud tolerantnějšími veličinami. Kdo by asi ke komu přisedl, či dialog by plynul v nadšené shodě? Dočkali bychom se i konfrontačního jiskření nebo rozpačitých odmlk? V některých případech by se potkali staří známí (a ne poprvé) – Štyrský s Teigem, Chochola s Tmejem, Šimánek se Stehli... Skupinové foto všech edičních autorů už prostě bez vy-

Vybraná podoba grafiky edice.
Používá se a funguje dodnes.
Zatím poslední svazek
s číslem 33 – Ivan Pinkava.

užití techniky montáže nepořídíme, ale místa pro konfrontaci jejich stylů, názorů a pohledů je v rámci řady FotoTorst dost.

Jak již předesílám v kapitole o Josefu Koudelkovi, potřebu vydat svazek „Zdeněk Tmej“ vnímal Stoilov velmi naléhavě. Cyklus fotografií z let 1942–1944, kdy byl Tmej nuceně nasazen na práci v polské Vratislavi, je něčím zcela unikátním. Část souboru, čítající 41 černobílých snímků, vychází v pražském nakladatelství Zádruha již v roce 1946 s textem Alexandry Urbanové. Dnes je titul s názvem „Abeceda duševního prázdna“ vyloženě sběratelskou záležitostí, na trhu se objevuje sporadicky a požadovaná částka řádově v desítkách tisíc jej vyřazuje z kategorie pro každého dostupných. Po padesáti pěti letech nám Torst předkládá více než dvojnásobný počet záběrů, zprostředkovávajících fascinující svědectví. Tísňivě palčivá prázdnota, všudypřítomná degradace hodnot, úzkostné tušení ještě většího zla hned za nejbližším rohem...

Publikace „Eugen Wiškovský“ je zhmotněním snahy a intenzivní práce Vladimíra Birguse již z let osmdesátých. Dvě tehdy plánované knihy nakonec nevyšly – v důsledku zániku edic dobových nakladatelství Pressfoto a Panorama. Shromážděný a zpracovaný materiál nyní konečně přináší ovoce. Právě u Wiškovského hraje dvojjazyčnost FotoTorstu a export části nákladu do zahraničí významnou roli. Jeho dílo, navzdory své ojedinělé originalitě a progresivitě, ve světě dosud nenašlo místo, které by zasluhovalo.

Rok 2006 znamená pro knižnici důležitý přelom – objevuje se v ní barva. Tento významný výtvarný vyjadřovací prvek je součástí velké části snímků vybraných pro monografii Dušana Šimánka. Není to však pouze barva, která autora odlišuje od jeho edičních předchůdců. Po „prověřených“ klasicích a autorech vyznávajících určitý tradicionalismus hovoří Šimánkův fotografický jazyk odlišnou řečí. Pro leckoho může být cesta k pochopení autorovy estetiky poněkud komplikovanější a rozhodně méně přímočará. Název hojně zastoupeného cyklu „Ticho“ čtenáře (potažmo diváka) odkazuje ke stavu nezbytnému pro vnímání takovýchto fotografií. Chceme-li se vnořit do minimalistických, abstrahovaných výsečí prostoru, musíme se vnitřně ztišit a soustředit. Co nám to všechno může připomínat? Vedle pop-artu či neoplasticismu snad až boštíkuvský⁴⁾ mysticismus.

V případě „fototorstovského“ „Františka Drtikola“ nakladatel upouští od nejčastěji praktikované formy – monografie. Dílo tohoto klasika bylo již knižně představeno mnohokrát. Jak a kde, můžeme číst v úvodním textu Josefa Mouchy. Opomíjenou oblastí zájmu je samostatně zpracovaná Drtikolova portrétní tvorba, což napravu-

je právě svazek s edičním číslem 26. Není bez zajímavosti srovnání s o dva roky „mladším“ svazkem číslo 20, prezentujícím rovněž portrétní tvorbu – tentokrát „Jana Langhans“. Téměř sousedé, konkurenti, oba ve stejném období portrétovali kulturní, společenskou i politickou elitu národa. Ale jak praví lidová moudrost: „Když dva dělají totéž, není to vždy totéž.“ Langhans, přes zřetelný vývoj od piktorialistického stylu k portrétu založenému především na psychologii osobnosti, uplatňuje mnohem větší odstup od modelu. Drtikol, naopak, potlačením určitých rysů a zdůrazněním jiných, za nezbytné pomoci světla (často přirozeného) jde více pod povrch. Dnes tedy víme, jak viděl například Alfonse Muchu v roce 1912 Jan Langhans a také jak pohlížel na Muchu svým objektivem v roce 1927 František Drtikol.

U edičního svazku „Jan Reich“ je princip uvedení autora přesně opačný než u výše zmiňovaného Drtikola. V roce 2005 Reich velkolepou publikací „Bohemia“ okouzlí kdekoho. Kritiky, odbornou i laickou veřejnost a také porotu soutěže Magnesia Litera, která „Bohemii“ udělí titul „Kniha roku“. Proto jistě zájemce o Reichovu tvorbu uvítá širší úhel pohledu, který umožní právě monografie mapující jednotlivá tvůrčí období.

Srovnáme-li FotoTorst například s rovněž „čtvercovou“ edicí 55 anglicko-amerického nakladatelství Phaidon, česká řada působí mnohem gruntovněji. Jak poměrně komfortním textovým materiálem, včetně rejstříkového aparátu, tak i obsáhlejším výběrem díla. Samozřejmě roli hraje i o něco větším formát knihy, logicky umožňující velkorysejší přístup ke grafice.

Edice FotoTorst je dvojjazyčná, česko-anglická (v případě svazku „Zdeněk Tmej“ doplněna německým překladem), přičemž angličtina češtinu předchází, takže pedant by opravil: anglicko-česká. Tato skutečnost zapříčinila již řadu dotazů, leckdy doprovázených káravě pozdviženými obočím. Stoilov však považuje takovéto uspořádání za nezbytné, mají-li publikace, a tedy i naši autoři působit a být vnímáni i v mezinárodním kontextu. Rovněž z ekonomických důvodů by nebylo možné všechny svazky vydat v různých jazykových mutacích, takto se do světa dostanou vedle již v zahraničí zavedených i dosud méně známí čeští fotografové. Josef Moucha k věci podotýká: „*Torstovský export české kultury považuji za až misionářský.*“

¹⁾ Plitz, Martin: Fotografické publikace Odeonu, ITF, Opava 2003

²⁾ Studio Najbrt: Život štěstí překvapení, Torst ve spolupráci se Studiem Najbrt, Praha 2007

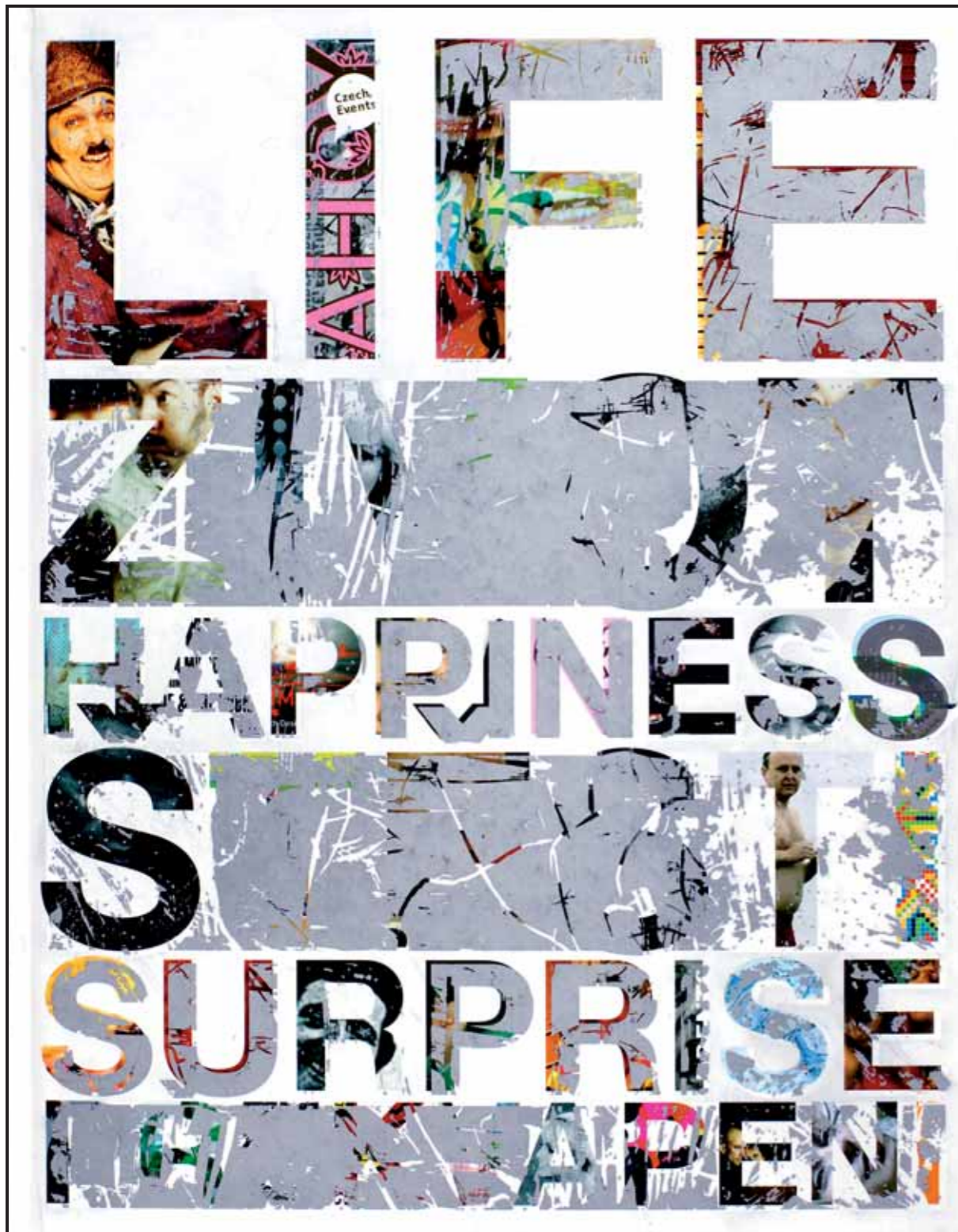
³⁾ Sojková, Alena: rozhovor s Annou Fárovou, Týdeník Rozhlas, 2007, č. 3

⁴⁾ Boštík, Václav, (1913–2005), významný český malíř, představitel lyrické abstrakce, zakladatel výtvarné skupiny UB 12

VŠICHNI TI SYMPATIČTÍ LIDÉ

KOLEM TORSTU

Jak už zmiňuji v předchozích kapitolách, Torst si navzdory svému úspěchu zachovává statut malého nakladatelství. V čem tkví jeho úspěch a výjimečnost? Stoilov přemítá: „Torst – to nejsem jenom já, důležitý je výběr spolupracovníků. Musí mít ke každé konkrétní knize nějaký vztah. Pro mne hraje důležitou roli osobní rozměr celé práce, proto také nechci nakladatelství rozšiřovat. Z kamarádů se stali autoři, redaktori, grafici a zase naopak. Navzdory tomu, že to leckdy přináší komplikace. Mnohé knihy by bez úzkých vztahů nikdy nevznikly...“

Lidé, se kterými spolupracuje, jsou ve svém oboru nepřehlédnutelné, vyhraněné osobnosti – výrazné individuality. Přesto při osobních setkáních vnímáme jakéhosi společného jmenovatele. V mé snaze pojmenovat patřičně fundovaně tento společný a spojující prvek mě přibrzdil Josef Moucha, který záhadě přišel na kloub konstatacím jednoduchým, leč výsostně trefným. Jsou to prostě všechno sympatáci! „S Viktorem Stoilovem spolupracuji s velkou chutí, neboť je sympatický. (Nejen ze všech již uvedených důvodů. Už od pohledu.) A tudíž má také sympatické spolupracovníky: obklopuje se k vlastní i dodané práci náročnými lidmi.“

Při pohledu zvenčí můžeme mít dojem, jako by Torst fungoval mimo diktát zákonů trhu, tak jak je povrchně vnímáme. Žádné kompromisy, žádné podbízení. Všichni si v pohodě a radostně dělají „svou věc“, jak nejlépe umí. To bude nejspíš hledisko velmi zjednodušené a snad i působící až naivně (neodbytně připomínající říši krále Miroslava či budovatelskou agitku), ale podstata je přesně taková. Při rozhovoru o práci na velké monografii Sudka situaci komentuje Martin Balcar takto: „Chce to speciální přístup. Všichni vědí, že to není obyčejná práce, je to něco, co lidi ovlivňuje a oni to chtějí dělat dobře. V Torstu vládne specifická, přátelská atmosféra. Na všem se domlouváme úplně v klidu, třeba někde v kavárně, v příjemném rozpoložení. Nejsou tam žádné negativní prvky. Není to hektické, i když, samozřejmě, mám své termíny, svá pravidla.“

Takovýto stav umožňuje právě fakt, že Torst zůstává nakladatelstvím malým a Stoilov je osobně účasten veškerého podstatného dění. Druhou stranou mince jsou omezené kapacitní i časové možnosti – s větším počtem zaměstnanců by se dalo vyprodukovat více knih, zůstává ale otázkou, zda stejně kvalitních. Takto třeba leží prozatím ladem úvaha o vydávání jednotné řady podobné Foto-Torstu, jen o něco skromnější, která by mapovala současnou českou fotografii nejmladší generace.

Významný podíl na vytváření firemní filozofie nakladatelství má knižní grafika. Na jejím poli hraje Torst od svého počátku roli jed-

Viktor Stoilov řídí nakladatelství téměř 24 hodin denně a všude – doma, v kanceláři, v kavárně i na ulici...

Foto: Renata Štěpařová, Praha 2008

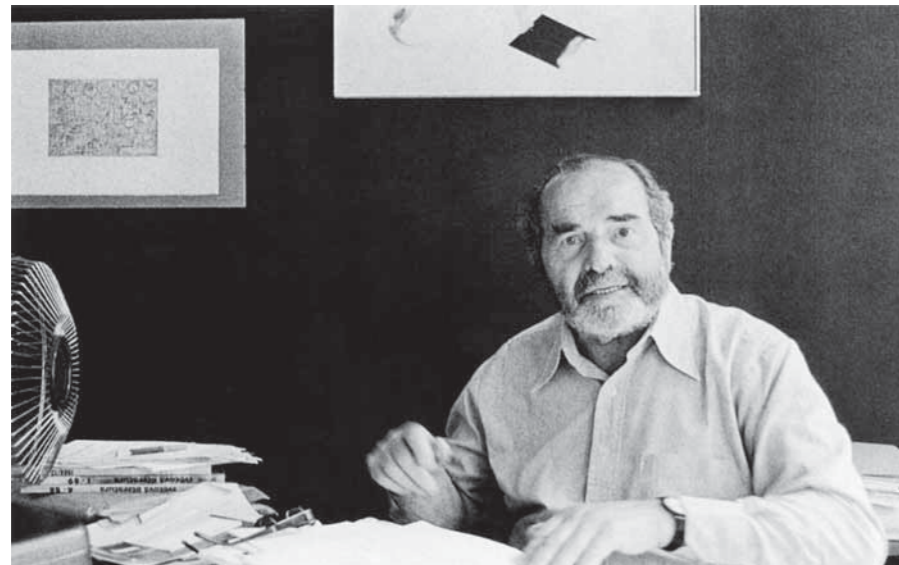
noho z prvních průkopníků „porevoluční“ kvality, což dosvědčuje úctyhodná řádka ocenění. Zaujmout (a mít tedy možnost sdělovat) je v současných „letech bez stylu“ úkol diametrálně odlišný od situace meziválečné avantgardy, která si vydobyla na poli typografie mezinárodní renomé.

V oblasti fotografických publikací se grafik stává fotografovým partnerem, majícím velký podíl na čtenářově vnímání předestíraného díla, jeho úloha je podobná roli kurátora výstavy či (do jisté míry) režiséra filmu. V případě použití fotografie na obálce se často pracuje s výřezem a to už je jistě hodně tenký led. Velkým úskalím se rovněž může stát přirozená snaha každého tvůrce být vidět, dostat do své práce co nejvíc vlastních názorů a sdělení, otisknout svou stopu co nejhlouběji. To chce ovšem skoro každý a plázička kolem nás začíná být pěkně podupaná, což někoho svádí k opravdu razantnímu připomínání sebe sama. Navíc zůstane autor knižní grafiky pro velkou část čtenářů anonymním, tiráž mívá opravdu malý okruh zájemců. Kromě nezbytných řemeslných a uměleckých kvalit by měl tedy logicky ideální knižní grafik oplývat schopností potlačit vlastní ambice, je-li to ku prospěchu fotografa, a měl by důkladně znát dílo, ze kterého vytváří celek. Potom se mohou šťastně potkat grafikův výtvarný názor s obsahovým výtvarným poselstvím knihy a přeskočí jiskra.

Torst na fotografických publikacích pravidelně a dlouhodobě spolupracuje se čtyřmi knižními designéry: Alešem Najbrtem, Martinem Balcarem, Robertem V. Novákem a Davidem Baliharem. Tato jména jsou v oboru pojmem. O všech se již výše zmiňuji v souvislosti s dílčími publikacemi, takže jen velmi krátce: Až neuvěřitelný Aleš Najbrt se svým duhově fosforeskujícím – širokým záběrem kreativity: Logo Prahy (maximálně jednoduché a přitom maximálně obsažné), filmové a divadelní plakáty, knihy, vizuální styly firem, divadlo Sklep, Mezinárodní filmový festival Karlovy Vary, Thomas and Ruhler, Tros Sketos. A spousta prestižních ocenění, obsahujících slova: nejkrásnější, nejlepší, vynikající... Přestože je z výsledků práce patrná hluboká soustředěnost, s alchymisticky neomylnou přesností si Najbrt dává do „věcí vážných“ životadárné kapičky „nevážnosti“ či „nevázanosti“, nebo snad „jen“ radosti. „Život, štěstí, překvapení“ – titul knihy o studiu Najbrt si můžeme přečíst poté, co se nám za nehty zadře horní stírací vrstva, připomínající chvíle napětí nad desetikorunovým losem.

*Přede dveřmi Studia Najbrt. Vpravo Aleš Najbrt a Zuzana Lednická.
Foto: archiv Studia Najbrt*

Pavel Tigríd, Paříž 1989. Z knihy V. Stoilova: *Portréty*

Že by tentokrát? A těžko najít slova, která by lépe charakterizovala přínos Najbrta pro torstovské publikace – život, štěstí, překvapení – prvky životi, pozitivna a vymykání se stereotypům.

Martin Balcar absolvoval VŠUP u prof. Jana Solpery, je grafikem a malířem. Jeho nesmírně jemné, mnohavrstevné výtvarné nazírání a zobrazování světa se zcela přirozeně projevuje i v práci s knihou. Senzitivita, empatie a soustředěnost mu umožňují v maximální míře podtrhnout a zdůraznit autorovo sdělení.

Roberta V. Nováka spojujeme s torstovskými počátky. Dnes se s jeho prací setkává každý příznivec fotografie v pražské Langhans Galerii – Novák je podepsán pod její corporate identity, dále spolupracuje například s Uměleckoprůmyslovým muzeem v Praze, Moravskou galerií v Brně, nakladatelstvím Academia či Arbor Vitae. V roce 1995 společně s Ivanem Pinkavou a Václavem Jiráskem vytvořili fotografickou kolekci „Memento Mori“, vzniklou ve hřbitovní kapli Všech svatých v Sedlci u Kutné Hory. Soubor byl vystaven v galerii Rudolfinum. Repríza expozice proběhla v Mexiku. V roce 1998 vydává Torst k cyklu stejnojmennou obrazovou publikaci, která v roce 2001 získává v USA ocenění za nejkrásnější uměleckou zahraniční knihu. V poslední době na sebe Novák upozornil opět oceněnou publikací „Bruselský sen“. Fotografie ho zajímá i jako způsob všednodenního kontinuálního vyjadřování. Vytváří osobní obrazové deníky, obsáhlá alba, zaplněná náhledovými fotografiemi. Intuitivní, impulsivní vhledy do Novákova vnitřního i vnějšího světa.

V posledních letech převzal štafetu spolupráce s Torstem Novákův bratr **David Balihar**. Bratři založili v roce 1996 grafické studio „Novák a Balihar“, zaměřené především na kulturní sféru. Baliharův aktivní zájem o obor fotografie se orientuje na práci s dírkovou komorou. Tuto svoji tvorbu představil na výstavách v Jičíně a Praze, na internetu má webové stránky pinhole.cz.

Další skupinou lidí kolem Torstu jsou autoři textových částí (a často i celé koncepce) jednotlivých publikací. Opět jde o výrazné osobnosti – význačné fotografické a výtvarné teoretiky s co nejbližší vazbou na zpracovávané téma. Anna Fárová, Antonín Dufek, Josef Chuchma, Vladimír Birgus, Aleš Kuneš, Pavel Scheufler, Karel Srp, Petr Třešňák, Josef Moucha...

Někteří z výše zmíněných jsou sami významnými fotografi. **Vladimír Birgus** – kurátor velkého počtu výstav, publicista, renomo-

Martin Balcar, Viktor Stoilov a tehdejší ministr kultury Pavel Tigríd při předávání ceny „Nejkrásnější kniha roku“ na veletrhu Svět knihy v roce 1996. Foto: archiv Torst

Obálka knihy fotografií Nováka, Jiráska a Pinkavy „Memento mori“.

vaný historik fotografie, vedoucí pedagog ITF, který objevil a na mezinárodní scéně prosadil nejednoho fotografa nové generace. Vedle těchto četných aktivit sám intenzivně tvoří, což dokládají četné tuzemské i zahraniční výstavy i vydané publikace. Vlastní tvorbě se paralelně s kurátorskou a publikační činností věnují také například **Aleš Kuneš** a **Josef Moucha**. Ohledně nastolené otázky dvojkoľejnosti takového počínání Moucha míní: „*Naštěstí si nemusím vybírat. Mně je vlastní obojí. (Strýc je archeolog a od dětství mě fascinovaly nejen jeho vykopávky, ale také jejich interpretace.)*“¹⁾

Zdá se, že takováto určitá paralelita je v oblasti fotografie daleko častější jev než v ostatních výtvarných i obecně uměleckých oborech.

Anna Fárová pro Torst pracovala vícekrát a měla k nakladatelství velmi specifický vztah. Jak nazírala obecně na roli autora textu, popsala velice otevřeně a lakonicky v knize *Dvě tváře*: „*Byla jsem nadšená, že mám knížku. Když jsem ji rozdala přátelům, tak jsem si ji šla koupit k panu Leštinovi, který byl knihkupcem na Národní třídě u Topičů. Chtěla jsem svůj malý svazek o Cartier-Bressonovi, ale on mi řekl, že ho má jen slovensky, že ty fotky jsou tam stejné a že text stejně nikdo nečte. Tak se mi dostalo poučení, které jsem si navždy zapamatovala. Je to tak: fotografické knížky většina lidí nečte, jen si je prohlíží. Naše role je opravdu jen služebná, často jí přisuzujeme větší význam, než ve skutečnosti má. Ale každý má rád svou profesi. Já jsem vždy vycházela z vědomí, že nejsem tvůrčí, ale že interpretuji vizuální zážitky.*“²⁾

Skutečnost je taková, že Fárová zážitky nejen interpretovala, ale často od základu umožňovala jejich prožití, a tedy tvořila, a to způsobem velmi osobitým. Ať už šlo o knihy, výstavy, kulturní akce, či ovlivňování životních drah fotografů, vždy k věci přistupovala způsobem opatrně důkladným, ale nesmírně kreativním. Nechybí zde ono trvalé „hoření“, které tak nekompromisně hledala u všech fotografů, na něž upírala svůj profesní zájem.

Jediný člověk spolupracuje s Torstem, a tedy se Stoilovem, od počátku a v podstatě nepřetržitě. Jde o **Jana Šulce**, knižního redaktora a editora. Pracuje i pro jiná nakladatelství (Academia, Fra, Cherm atd.), domovskou scénou však pro něj zůstává Torst. Tento klasicky vzdělaný a v oblasti literatury široce orientovaný člověk pomáhá knihám na svět již od roku 1990. Jak nahlíží na problémy v oboru? „*Máme velice málo dobrých editorů, tedy lidí, kteří se připravě jedné knihy věnují třeba více než dva roky. Tito lidé, jejichž jména pro většinu čtenářů zůstávají nepovšimnuta v tiráži knih,*

Josef Moucha, Bratislava, 2005. Foto: Roman Unger

jsou přitom těmi skutečnými hrdiny dnešní české literatury. Je velká chyba, že při stále se zvětšujícím počtu literárních cen a soutěží nemyslíme také na ně. A měli bychom se snažit, aby mezi novými studenty bohemistiky vyrůstali i noví editoři – jinak se nám může stát, že kulturní diskontinuita, jejíž dopady se snažíme zmenšit, ponese své plody mnohem déle, než si dokážeme představit.“³⁾

Robert V. Novák, Jan Šulc a Viktor Stoilov na schodech redakce MF dnes. Foto: archiv Torst

¹⁾ Baňka, Pavel: Rozhovor s Josefem Mouchou,

FOTOGRAF, 2005, č. 5

²⁾ Fárová, Anna: Dvě Tváře, Torst, 2009, s. 935

³⁾ Šulc, Jan: Tip nakladatelům, A2, 2005, č. 4

CO SE STYLEM V ČASECH
BEZ STYLU?

Vernisáž „Magorovy summy“, palác Akropolis 1998. Zleva:
Stoilov, Ivan Martin Jirous – Magor, Dagmar Havlová, Václav Havel.

Foto: Karel Cudlín

Konec první dekády nového tisíciletí svádí k bilancování. V médiích se ve všech pádech skloňují slovní spojení „bez názoru“, „prázdné roky“, „léta beze stylu“, „absence vzoru“... Kde se bere tato titulková frustrace, obklíčená vykřičníky? Čas, se kterým se vždy počítalo jako s dalším rozměrem umění, jako by dnes vypadal z role. Hraje se na rychlost – rychlejší vyhrává. Co se včera zdálo objevným a módním, bude už dnes nejspíš „out“. Není se čeho zachytit. V postkomunistických zemích navíc doznívá předlouhá porevoluční kocovina, svobody všech možných podob se na nás valí – a co teď s nimi!

Mnohé vzniklo, mnohé zaniklo. Knize leckdo nedává už delší dobu velké šance, ale ona dosud poměrně suverénně přežívá: „Co zatím zachránilo knihu před zánikem? (...) Asi bychom našli spousty důvodů. Vyberme si jen jeden z nich. Kniha je individuální zábava. Do procesu našeho vnímání nic jiného nevstupuje. Jsme sami, jen já a knížka. Shodou okolností podobný individualismus je jedním z hlavních principů zábavy v nultých letech.“¹⁾

V celosvětovém měřítku Česko přispívá, co se kvantity týče, k optimistické situaci na knižním trhu značnou měrou. V roce 2008 je u nás zaregistrováno 4 344 nakladatelů a vyjde 18 520 titulů.

V oblasti fotografických publikací českých autorů zkoušelo v porevoluční éře štěstí mnoho malých i velkých vydavatelství. Sítem dvaceti let prošla dvě. Torst a Kant. Ta dodnes kontinuálně, systematicky a cíleně věnují svůj potenciál české fotografii. Nezdá se, že by šlo o dva rivaly na jednom bojišti. Výlučnost Torstu tkví v ediční řadě FotoTorst. V případě velkých publikací postupuje Stoilov velmi uměřeně, záběr je úzký a omezený (dá se říci) velmi osobním vztahem k tématu. Naproti tomu Kant Karla Kerlického se soustavně soustřeďuje na široké spektrum rozsáhlých, výpravných knih. Produkuje monografie, svazky tématicky zaměřené a také výstavní katalogy, často velmi obsáhlé. Záběr Kerlického zájmu pojímá i ostatní oblasti výtvarného umění. Vysokou úroveň grafické stránky knih jistě zaštiťuje erudovanost nakladatele, který je rovněž typografem.

Prezentace Torstu na prvním ročníku veletrhu
Svět knihy v roce 1995. Zleva:
David Balihar, Viktor Stoilov, Robert V. Novák.
Foto: Karel Cudlín, 1995

Stoilov a Novák zblízka.
Foto: Karel Cudlín, 1995

Útulný interiér knihkupectví Torst v Opatovické ulici.
Na snímku synovec Viktora Stoilova – knihkupec
Dino Stoilov. Foto: Renata Štepařová, 2010

Torst je dnes „dobrá značka“, která vzbuzuje a také naplňuje očekávání. Nevede závod s časem a čas potom stojí na jeho straně. Velmi kultivovanou formou zprostředkovává doma i v zahraničí čtenářům tvorbu českých fotografů.

Vedle výstav či prezentací jde právě v případě knižní produkce o způsob, jak umožnit umělecký prožitek. Na rozdíl od výstavy kniha dovoluje k prožitkům se neomezeně vracet a konfrontovat je s plynoucím časem i vlastním vývojem diváka (čtenáře). Dovede-li fotografie zastavit a uchovat okamžik, dobrá publikace uchovává umělcovo sdělení v celé šíři souvislostí. Dobré nakladatelství v sobě potom zrcadlí průsečík takovýchto sdělení. A Torst je neoddiskutovatelně dobré nakladatelství.

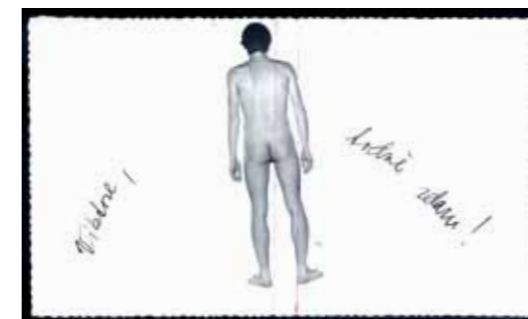

V knihkupectví Torst se snadno zorientujete.

Foto: Renata Štěpařová, 2010

¹⁾ Pečinka, Bohumil, Vlček, Josef: Zběsilá léta bez stylu, Reflex, 2010, č. 1, s. 36

V rámci cvičení „Tvář a tělo“ na FAMU v roce 1984 stál Cudlínovi modelem kamarád Viktor Stoilov. Tuto fotografii mu později Cudlín poslal jako PF.

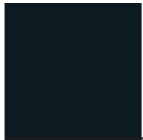
*Přání, připsané fotografem, se nepochybně plní.
Takže i do dalších let přejme nakladateli
a nakladatelství Torst:
Hodně zdarů!*

SOUPIS FOTOGRAFICKÝCH KNIH

a publikací o fotografii nakladatelství Torst od jeho vzniku v roce 1990 do konce roku 2009

1.	1990	Stoilov Viktor, Portréty , grafická úprava: Robert V. Novák	
2.	1994	Král Petr, Fotografie v surrealismu , grafická úprava Robert V. Novák	
3.	1994	Cudlín Karel, Fotografie , grafická úprava Robert V. Novák	
4.	1995	Lukas Jan: Pražský deník 1938–1965 , grafická úprava Robert V. Novák	
5.	1995	Fárová Anna, Josef Sudek , grafická úprava Martin Balcar	
6.	1995	Holomíček Bohdan, Bohdan Holomíček , grafická úprava Robert V. Novák	
7.	1996	Stehli Iren: Pražské výlohy , grafická úprava Karel Čapek	
8.	1998	Pinkava, Jirásek, Novák: Memento mori , grafická úprava Robert V. Novák	
9.	2000	Anděl Jaroslav: Alexandr Haekenschmied , grafická úprava, studio Najbrt	FOTOTORST 1
10.	2000	Dufek Antonín: Bohdan Holomíček , grafická úprava studio Najbrt	FOTOTORST 2
11.	2000	Moucha Josef: Alfons Mucha , grafická úprava studio Najbrt	FOTOTORST 3
12.	2001	kolektiv: Markéta Luskačová , grafická úprava Aleš Najbrt	
13.	2001	Srp Karel: Jindřich Štyrský , grafická úprava studio Najbrt	FOTOTORST 4
14.	2001	Fárová, Jelínek, Chocholová: Zdeněk Tmej , grafická úprava studio Najbrt	FOTOTORST 5
15.	2001	Birgus Vladimír: Jaroslav Rossler	FOTOTORST 6
16.	2001	Sudek Josef: O sobě , grafická úprava David Balihar	
17.	2001	Silverio Robert: Karel Cudlín , grafická úprava studio Najbrt	FOTOTORST 7
18.	2001	Srp Karel: Karel Teige , grafická úprava studio Najbrt	FOTOTORST 8
19.	2002	Cieslar Jiří: Viktor Kolář , grafická úprava studio Najbrt	FOTOTORST 9
20.	2002	Fárová Anna: Josef Koudelka , grafická úprava studio Najbrt	FOTOTORST 10
21.	2002	Fárová Anna: Josef Sudek	FOTOTORST 11
22.	2003	Sutnar, Funke: Fotografie vidí povrch , grafická úprava Ladislav Sutnar	
23.	2003	Persson Michael: Antonín Kratochvíl	FOTOTORST 12
24.	2003	Moucha Josef: Jan Lukas	FOTOTORST 13
25.	2003	Kuneš Aleš: Václav Chochola	FOTOTORST 14
26.	2003	Dufek Antonín: Jaromír Funke	FOTOTORST 15
27.	2004	Dufek, Rišlinková, Daněk: Ivo Přechek	FOTOTORST 16
28.	2004	Fárová, Horváthová: Eva Davidová	FOTOTORST 17
29.	2005	Srp Karel: Emila Medková	FOTOTORST 18
30.	2005	Juříková Magdalena: Tono Stano	FOTOTORST 19
31.	2005	Scheufler Pavel: Jan Langhans	FOTOTORST 20
32.	2005	Birgus Vladimír: Eugen Wiškovský	FOTOTORST 21
33.	2006	Fárová Anna, Lindaurová Lenka: Dušan Šimánek	FOTOTORST 22
34.	2006	Bauxbaum Roman, Vančát Pavel: Miroslav Tichý	FOTOTORST 23
35.	2006	Scheufler Pavel: Josef Binko	FOTOTORST 24
36.	2006	Fárová Anna, Keller Martin: Iren Stehli	FOTOTORST 25

37. 2006 Delpire Josef a kolektiv: **Koudelka**, grafická úprava Aleš Najbrt
38. 2006 Funke Jaromír: **Louny**, grafická úprava Libor Fára
39. 2007 Moucha Josef: **František Drtikol** FOTOTORST 26
40. 2007 Moucha Josef: **Eva Fuková** FOTOTORST 27
41. 2007 Hlaváčková Jitka, **Bohumil Krčil** FOTOTORST 28
42. 2007 Sudek Josef: **Okno mého ateliéru**, text Anna Fárová,
grafická úprava Martin Balcar Spisy 1
43. 2007 Sudek Josef: **Portréty**, úvodní text – rozhovor Radima Kopáče s Janem Řezáčem,
grafická úprava Martin Balcar Spisy 2
44. 2008 Chuchma Josef: **Tomki Němec** FOTOTORST 29
45. 2008 Koudelka Josef: **Invaze 68**, grafická úprava Aleš Najbrt
46. 2008 Sudek Josef: **Zátiší**, úvodní text Jan Marius Tomeš, grafická úprava Martin Balcar Spisy 3
47. 2008 Vančát Pavel: **Jindřich Přibík** FOTOTORST 30
48. 2008 Hochová Dagmar: **Narodila jsem se za bouřky**, grafická úprava David Balihar
49. 2008 Sudek Josef: **Reklama**, úvodní text Vojtěch Lahoda, grafická úprava Martin Balcar Spisy 4
50. 2008 Cudlín Karel, Topol Jáchym: **Cestou na východ**, grafická úprava David Balihar
51. 2008 Wernish Ivan, Hruška Petr: **Byl jednou jeden svět**, grafická úprava David Balihar
52. 2009 Třešňák Petr: **Jan Reich** FOTOTORST 31
53. 2009 Juříková Magdalena: **Jan SágI** FOTOTORST 32
54. 2009 Sudek Josef: **Prales Mionší**, úvodní text Antonín Dufek a Petr Helbich,
grafická úprava Martin Balcar Spisy 5
55. 2009 Fárová Anna: **Dvě tváře**, grafická úprava David Balihar
56. 2009 Kalenská Renata: **Jan Saudek na útěku**, grafická úprava David Balihar
57. 2009 Fárová Anna a kolektiv: **Plasy 1981**, grafická úprava Joska Skalník a Radek Typovský
58. 2009 Vaňous Petr: **Ivan Pinkava** FOTOTORST 33

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Alexandr **Hackenschmied**

Bohdan **Holomíček**

Alfons **Mucha**

Jindřich **Štyrský**

Zdeněk **Tmej**

Jaroslav **Rössler**

Karel **Cudlín**

Karel **Teige**

Viktor **Kolář**

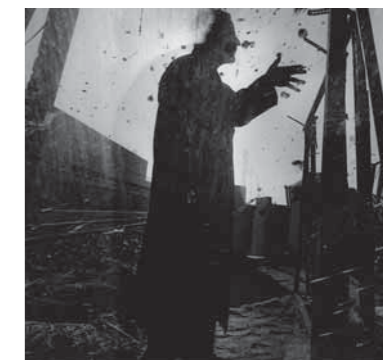
Obálky dosud vyšlých svazků edice FotoTorst.

Josef **Koudelka**

Josef **Sudek**

Antonín **Kratochvíl**

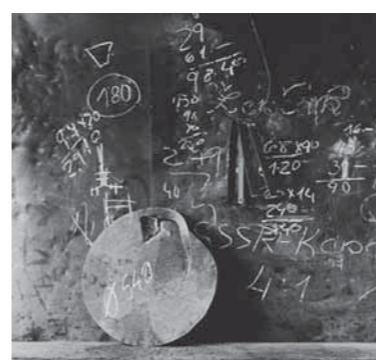
Jan **Lukás**

Václav **Chochola**

Jaromír **Funke**

Ivo **Přeček**

Eva **Davidová**

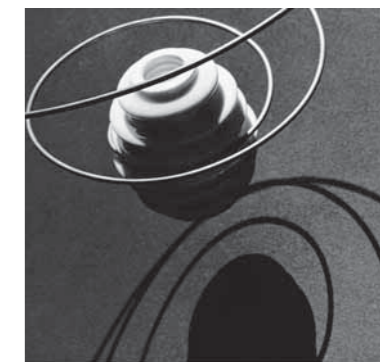
Emiľa **Medková**

Tono **Stano**

Jan **Langhans**

Eugen **Wiškovský**

Dušan **Šimánek**

Miroslav **Tichý**

Josef **Bínko**

Iren **Stehli**

František **Drtikol**

Eva **Fuková**

Bohumil Krčál

Tomáš Němec

Jindřich Přibík

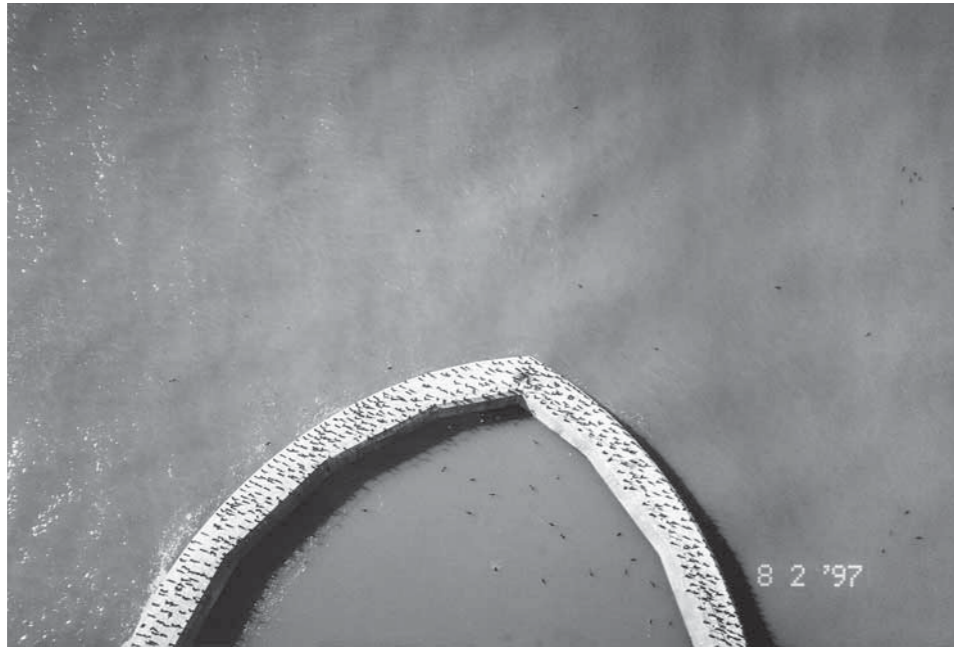
Jan Reich

Jan Šágl

Ivan Pinkava

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Kromě titulů, uvedených v soupisu fotografických publikací a knih o fotografii nakladatelství Torst. (Již zde nejsou opakovaně vyjmenované.)

Fárová, Anna, Novák, Robert V., Stehli, Iren: Anna Fárová a fotografie, Langhans Galerie Praha – PRO Langhans, 2006

Homolová, Marie: Zachránila českou fotografii, MF Dnes, 2006, 9. prosince, s. C9

Hvíždala, Karel: Invaze 69, Reflex, 2008, 10. dubna, č. 15

Chuchma, Josef: Do FotoTorstu vstoupila barva, A2, 2006, č. 18

Chuchma, Josef: Toto je mé dílo, MF Dnes, 2006, 13. září, s. B 6

Chuchma, Josef: Nakladatel Viktor Stoilov na okamžik fotografem, Respekt, 2000, č. 13

Chuchma, Josef: Reklama v časech nevinnosti, MF Dnes, 2009, 10. ledna, s. D10

Iwashita, Daniela: Všichni se tu navzájem nesnášíme, A2, 2007, č. 6

Kříž, Jan: Emila Medková, Státní nakladatelství krásné literatury a umění, Praha 1965

Lahoda, Vojtěch: Mudrc a podivín Josef Sudek, Literární noviny, 2003, 20. října, č. 43

Lukitsch, Joanne: Julia Margaret Cameron, 55, Phaidon, 2001

Najbrt, Aleš: Studio Najbrt představuje knihu Josefa Koudelky Invaze 68, Revolver Revue, 2008, č. 71, s. 136

Peňás, Jiří: Mladý muž na tanku, Týden, 2008, 21. dubna, č. 16, s. 85

Pokorná, Terezie: Je to druh poznání (rozhovor s Annou Fárovou), Revolver Revue, 1996, č. 31, s. 107

Sojková, Alena: Titulní rozhovor s Annou Fárovou, Týdeník Rozhlas, 2007, č. 3

Sudek, Josef: Cykly fotografií 4 KRAJINY, katalog k výstavě, Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni a Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, 1985

Sudek, Josef: Cykly fotografií 5, KONTRASTY, LABYRINTY, katalog k výstavě, Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni a Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, 1986

Tokarczuková, Olga: Hra na spoustu bubínků, Periplum, Olomouc 2005

Vitvar, Jan H.: Invaze pohledem pana P. P., Respekt, 2008, č. 17, s. 52

Zykmund, Václav: Václav Jírů, Odeon, 1971

Internetové zdroje:

<http://www.torst.cz>

<http://www.najbrt.cz>

<http://www.02.cz>

<http://www.pinhole.cz>

<http://www.amazon.com>

<http://www.photoeye.com>

<http://www.barnesandnoble.com>

<http://www.echo.msk.ru/programs/beseda641765-echo/>

<http://www.snob.ru/selected/entry/11415>

<http://www.blog.aktualne.centrum.cz/blogy/karel-hvizdala.php?itemid=3317>

<http://www.bratislavskenoviny.sk/kam-v-bratislave/vystava/hommage-a-dominik.html>

<http://www.rozhlas.cz/vltava/smycky/-zprava/482796>

<http://www.echo.msk.ru/programs/beseda/641765-echo/>

<http://www.snob.ru/selected/entry/111415>

Není-li uvedeno jinak, přímá řeč použitá v této práci vychází z nahrávek mých osobních rozhovorů s Viktorem Stoilovem (květen, červenec, září a říjen 2008, únor a duben 2009 a leden 2010), Alešem Najbrtem (říjen 2008), Robertem V. Novákem (listopad 2008), Annou Fárovou (duben 2009), Martinem Balcarem (březen 2009) a Janem Šulcem (květen 2009).

JMENNÝ REJSTŘÍK

Anděl, Jaroslav (1949) 17, 24, 26

Babák, Petr (1967) 38

Balcar, Martin (1957) 24, 27, 28, 43, 44

Balihar, David (1972) 20, 25, 44, 45

Birgus, Vladimír (1954) 7, 40, 45

Blažek, Bohuslav (1942–2004) 10

Cudlín, Karel (1960) 7, 10, 15, 17, 18, 27, 31

Cuhra, Jaroslav (1972) 33

Činčera, Jan (1975) 34

Čechová, Milada (1960) 10

Delpire, Robert 30, 31

Drtikol, František (1883–1961) 40, 41

Drtina, Luboš (1963) 38

Dufek, Antonín (1943) 27, 45

Dukát, Vojta (1947) 7, 15

Eddé, Dominique 31

Erwitt, Elliot (1928) 33

Fára, Libor (1925–1988) 15, 19, 31

Fárová, Anna (1928–2010) 14, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 39, 45, 46

Fárová, Gabina (1963) 7

Hackenschmied, Alexandr (1907–2004) 38

Havel, Václav (1936) 8

Hochová, Dagmar (1926) 18

Holomíček, Bohdan (1943) 17, 22, 24, 38

Hoppe, Jiří (1968) 33

Hvízdala, Karel (1941) 31

Chuchma, Josef (1959) 14, 31, 45

Kerlický, Karel 49

Kopřiva, Milan (1929–1997) 32

Koudelka, Josef (1938) 30, 31, 32, 33, 34, 35, 40

Knížák, Milan (1940) 30

Král, Petr 17, 31

Krejča, Otomar (1921–2009) 31

Krejzek, Petr (1965) 38

Kroutvour, Josef (1942) 14

Kryl, Karel (1944–1994) 33

Kuneš, Aleš (1954) 45, 46

Kvízová, Klára 38

Lahoda, Vojtěch (1955) 27

Lakatošová, Marie 32

- Lednická, Zuzana** (1974) 38, 44
- Lev, Pavel** (1954) 38
- Machek, Tomáš** (1970) 38
- Mlčoch, Jan** (1953) 27
- Moucha, Josef** (1956) 27, 28, 31, 40, 41, 43, 45, 46
- Michálek, Vladimír** (1956) 11
- Mucha, Alfons** (1860–1939) 38, 41
- Najbrt, Aleš** (1962) 31, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 44
- Nárožník, Vladimír** (1939–2002) 11
- Novák, Robert V.** (1962) 9, 10, 17, 24, 38, 44, 45, 47
- Novák, Tomáš** 7
- Ostroff, Eugene** (1952) 33
- Portel, Robert** (1966) 13
- Procházková, Lenka** (1951) 8
- Riboud, Marc** (1923) 20
- Řezáč, Jan** (1921–2009) 27
- Saudek, Karel** (1935) 20
- Scheufler, Pavel** (1950) 45
- Srp, Karel** (1958) 45
- Stehli, Iren** (1953) 23, 39
- Stoilov, Viktor** (1961) 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 19, 20, 22, 24, 25, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 41, 43, 47, 49
- Soulagess, Pierre** (1919) 31
- Sudek, Josef** (1896–1976) 22, 23, 24, 25, 26, 27
- Suk, Jiří** (1966) 33
- Šmok, Ján** (1921–1997) 7
- Šorfová, Irena** (1963) 35
- Štolbová, Eva** (1935) 10
- Šimánek, Dušan** (1948) 23, 39, 40
- Šulc, Jan** (1965) 10, 19, 46, 47
- Tardy, Hervé** (1963) 34
- Tatarka, Dominik** (1913–1989) 8, 10
- Tiberghien, Gilles A.** 31
- Tigrid, Pavel** (1917–2003) 45
- Tmej, Zdeněk** (1920–2004) 30, 39, 40, 41
- Topol, Jáchym** (1962) 18
- Třešňák, Petr** 45
- Třešňák, Vlasta** (1950) 14
- Velkoborský, Petr** (1938) 14
- Zábrana, Jan** (1931–1984) 12, 13

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta
Institut tvůrčí fotografie

VIKTOR STOILOV,
NAKLADATELSTVÍ TORST
A FOTOGRAFIE

Bakalářská diplomová práce

Autorka:

Renata Štěpařová

Vedoucí práce:

Odb. as. Mgr. MgA. Tomáš Pospěch

Oponent:

RNDr. Petr Velkoborský, CSc.

Tisková výroba:

atelier duplex, Nové Město nad Metují

Knihářské zpracování:

Knihárství Jiří Fogl, Žamberk

Květen 2010